Carl Asschenfeldt-Hansen

Gullgruben: Efeserbrevet

En bibelforklaring (1902–03)

Oversatt til norsk
Gamle stier · gamlestier.no

Carl Asschenfeldt-Hansen: *Gullgruben: Efeserbrevet* (En bibelforklaring (1902–03)).
Tekstene er frie fordi forfatterne døde for mer enn 70 år siden. Oversettelsene er eget arbeid.
Bibelsitatene er fra Norsk Bibel 88/07.
Boka kan leses, skrives ut og deles fritt. Den nyeste utgaven finnes alltid på gamlestier.no.
Utgave 25. november 2026.

Innhold

Innledning til Efeserbrevet 1
409. Adresse og fredshilsen. Lovprisning for alt det som Guds frie nåde har vunnet og gitt oss i Kristus (1,1–14) 4
410. Hva Paulus ba om for de hellige i Efesos (1,15–23) 10
411. I og med Kristus har Gud gjort også alle hans troende levende (2,1–7) 15
412. «Av nåde er dere frelst, ved tro» (2,8–10) 18
413. «Før langt borte, nå kommet nær til ved Kristi blod» (2,11–18) . 21
414. «Ikke lenger gjester og fremmede, men de helliges medborgere og Guds husfolk» (2,19–22) 24
415. Paulus, nå fange for sin gjernings skyld som hedningenes apostel, fryder seg over nåden han har fått: å forkynne mysteriet i Guds råd om at hedningene har del i «Kristi uransakelige rikdom» (3,1–13) 27
416. Paulus' forbønn for de hellige: at de må trenge dypere inn i kunnskapen om Kristi kjærlighet (3,14–19) 31
Lovprisning (3,20–21) 35
417. Formaning til å vandre verdig etter det hellige kallet, særlig til å «bevare Åndens enhet i fredens sambånd» (4,1–6) 37
418. De forskjellige gavene i menigheten er alle gaver fra den ene og samme Herre, og alle sikter mot det ene og samme målet: de helliges fullkomne utrustning (4,7–16) 40
419. Å avlegge det gamle mennesket og ikle seg det nye (4,17–24) . . . 46
420. Kjærligheten til nesten i det daglige liv (4,25–32) 49
421. «Vandre som lysets barn» (5,1–14) 52
422. «Bli fylt av Ånden» (5,15–21) 57
423. Ekteskapets helliggjørelse etter det høye forbildet i forholdet mellom Kristus og hans menighet (5,22–33) 60
424. Formaninger om forholdet mellom barn og foreldre, tjenere og herrer (6,1–9) 64

425. Kampen (6,10–13) 68
426. Guds fulle rustning (6,14–24) 71
Om Carl Asschenfeldt-Hansen 75

Innledning til Efeserbrevet

Efesos var en av oldtidens mest navnkundige byer. Den var en berømt handelsby, men hadde samtidig stor sans for kunst og vitenskap. Byen var hovedstaden i den romerske provinsen Asia, som omfattet den vestlige delen av Lilleasia. Innbyggerne stammet for det meste fra Athen, fordi den atenske kongssønnen Androklos omkring år 1000 f.Kr. førte en koloni av sine landsmenn over dit.

Byen lå et stykke fra stranden ved Egeerhavet. Men den hadde en berømt havn, fordi elven Kaystros dannet en innsjø like før den rant ut i havet. I denne sjøen hadde Efesos den berømte havnen som den skyldte sin blomstring. Etter hvert ble sjøen fylt igjen av sanden som elven førte med seg, så skipene ikke kunne nå opp dit, og da visnet byen hen. Banesåret fikk den i det tredje århundre etter Kristus, da goterne ødela den.

Nå er det ikke annet igjen enn ruiner og en liten landsby, Agasaluk. Herrens trussel til menigheten i Efesos i Åp 2,5 gikk i oppfyllelse: Han ville flytte lysestaken dens bort hvis den ikke vendte om til sin første kjærlighet. Nå ruger muhammedanismens og tyrkerveldets mørke over det stedet der en stor menighet en gang blomstret fram ved Paulus' forkynnelse.

To ting gjorde Efesos enda mer berømt på Paulus' tid. Det første var det mektige marmortemplet for gudinnen Artemis (på latin kalt Diana, jaktens gudinne m.m.). Det andre var at Efesos også var et hovedsete for datidens trolldomsvesen, den såkalte magien.

Etter hvert som den gamle gudetroen mistet makten over sinnene, søkte folk å tilfredsstille sin trang til overjordisk hjelp på overtroens vei. En stor skare magikere drev svartekunst for betaling. Trylleformularer ble solgt i bøker for høye priser, og særlig de fra Efesos

ble regnet for å være de kraftigste. Også jøder fantes blant disse magikerne. Slike vantro jøder drev særlig med å mane ut onde ånder, og de påstod at trylleformularene deres stammet fra ingen ringere enn kong Salomo. At det også fantes slike i Efesos, hører vi jo i Apg 19,13.

Paulus kom første gang til Efesos på et kort besøk, da han mot slutten av sin andre misjonsreise drog fra Korint til Jerusalem (visstnok år 54, se Apg 18,21). Han forlot byen med et løfte om å komme tilbake, og det løftet holdt han. Omtrent tre år arbeidet han i denne store byen (se Apg 19). Det ble en underfullt velsignet gjerning, riktignok under stadig kamp (Apg 20,19), men han fikk se store seirer som Herren vant. Ordet vokste med kraft og bredte seg ut over hele provinsen Asia. Trolldomsvesenet fikk en mektig knekk (Apg 19,19), og det samme gjorde dyrkelsen av Diana (se Apg 19,27).

Det ble dannet en stor menighet av troende. Det ser vi av møtet i Milet (Apg 20), der de eldste fra Efesos samlet seg hos ham. Efesos var blitt den åndelige hovedstaden for de menighetene som var oppstått i det vestlige Lilleasia.

Brevet ble skrevet i Paulus' fangenskap, år 58–63. Vi hører ham tale om seg selv som en som var bundet i lenker (Ef 6,20). Først satt han jo to år i Cesarea, men den alminnelige oppfatningen er at Efeserbrevet er skrevet fra Rom, og det er det mest sannsynlige. Da ble brevet skrevet en gang i årene 61–63. Det var Tykikus som brakte brevet fram (se 6,21), han som Paulus kaller «vår kjære bror og en trofast Herrens tjener». Den samme mannen brakte også brevet til Kolossæ (se Kol 4,7).

Anledningen til at Paulus skrev dette brevet, hans særlige formål, ser ut til å ha vært å styrke menigheten der i den sanne lære og det sunne livet. Ennå stod alt vel til i Efesos, men faren var ikke langt borte. Det ser vi av brevet til Kolossæ, der vranglærerne allerede hadde fått innpass og måtte bekjempes.

Paulus har villet ruste menigheten i Efesos til å stå fast. Det gjorde han ved å gjøre herligheten i den troen som det rene evangeliet hadde brakt dem, stor og levende for dem. Slik kunne de være rede til å møte de «glupende ulver» som Paulus hadde varslet om i talen sin til de eldste fra Efesos i Milet (Apg 20,29).

Det er påfallende at Efeserbrevet, ulikt Paulus' andre brev, ikke inneholder noen antydning om et nærmere personlig forhold til

leserne. Det er så mye mer merkelig som han oppholdt seg så lenge i Efesos. Tvert imot finnes det uttalelser i brevet som heller tyder på at ikke alle leserne kjente ham personlig eller hadde hørt Ordet av Paulus selv (se 3,2 og 4,21). Det finnes heller ingen hilsen til eller fra noen.

Dertil kommer at ordene i innledningen, «til de hellige i Efesus», ikke fantes i alle oldtidens håndskrifter. Likevel har kirken helt fra de eldste tider kalt dette brevet for Brevet til efeserne. Gåten løses trolig slik: Brevet har ikke bare vært til selve byen Efesos, selv om det først og fremst var til denne byen. Det har også vært beregnet på alle de menighetene som Efesos var midtpunktet for. Flere av disse menighetskretsene hadde Paulus ikke selv hatt med å gjøre; der var arbeidet blitt utført av medarbeiderne hans.

Det har altså vært et slags rundskriv, og kanskje er Efeserbrevet det samme som «det brevet som dere kan få fra Laodikea», som det tales om i Kol 4,16.

Som de fleste av Paulus' brev faller brevet i to hoveddeler: en belærende del (kap. 1–3) og en formanende del (kap. 4–6). Den første delen er båret av en lovprisning av Guds herlige nåde. Han ber Gud om at leserne rett må få en dyp erkjennelse av hvor stor den er.

Den siste delen er en formaning til de troende om et liv som er denne rike nåden verdig. De skal bevare enheten i Ånden seg imellom (4,1–16), stå med hellig alvor mot det urene hedenske vesenet og leve et kristent liv i hjemmet (4,17–6,9). Deretter samler Paulus formaningen sin i et herlig bilde av rustningen som de skulle stride troens strid i, og slutter med et velsignelsesønske (6,10–24).

409. Adresse og fredshilsen. Lovprisning for alt det som Guds frie nåde har vunnet og gitt oss i Kristus (1,1–14)

Hovedinnholdet i dette avsnittet er dette: Etter innledningen (adressen og den vanlige fredshilsenen, v. 1–2) begynner apostelen med en lovprisning til Gud for frelsen i Kristus (v. 3). Først ser han tilbake til frelsens utspring i Guds evige rådslutning (v. 4–5). Deretter viser han hvordan den er virkeliggjort i tiden: først i Kristi forløsningsverk (v. 6–7), dernest i forkynnelsen av denne underfulle hemmeligheten om Kristus som den alt er bestemt til å samles i til frelse (v. 8–10).

Til slutt peker han på hvordan også de troende har fått del i frelsen etter Guds evige viljes råd og til hans ære. De frelste, både jøder og hedninger, hadde ved å høre og tro fått Åndens innsegl som pant på den herlige arven (v. 11–14).

Det er to grunntoner som går gjennom dette rike avsnittet, og som for øvrig er grunntonene i hele brevet. Den første grunntonen er dette: «i Kristus». Det kommer stadig igjen (se v. 1, 3, 5, 6, 7, 10, 11, 13). Apostelen øser av det uuttømmelige dypet av rikdom som ligger gjemt i denne Frelseren. Hjertet hans er så fylt av Kristi fylde at tankene liksom kjemper for å finne uttrykk. De bryter fram i en svulmende fylde i denne enestående lange og innholdsrike setningen fra v. 3 til v. 14.

Den andre grunntonen er prisen av Guds herlighet, som møter oss i v. 3, 6, 7, 12 og 14.

Disse to grunntonene – rikdommen i Guds gave i Kristus og prisen av Guds herlighet – hører jo nøye sammen. «Av ham og ved ham og til ham» (Rom 11,36) – det møter oss igjen her på dette stedet. Guds frie nåde er utspringet, og Guds ære er målet for det hele.

Vi går nå over til å se på enkelthetene i dette høyt velsignede avsnittet. Som vanlig understreker apostelen at han har sitt apostelkall i Jesu tjeneste «ved Guds vilje». Det er godt å være der Gud vil ha en. Det var hvilen for Paulus' hjerte under hans gjerning med alle dens trengsler. Og til alle tider er det en lykke for Guds barn å ha dette «ved Guds vilje» med seg.

To deilige navn gir Paulus Herrens venner: «de hellige» og «de troende i Kristus Jesus». Her ser vi så klart at «de hellige» ikke betegner de syndfrie, men dem som i troen har tatt imot syndenes forlatelse og fått sitt liv i Kristus Jesus. Navnet «de hellige» er et nådenavn som peker på Guds gave. Navnet «de troende» peker på hvordan leserne har tatt imot denne Guds gave. Og tilføyelsen «i Kristus Jesus» betegner troen som den levende troen, som har sitt liv i Kristus.[1]

Det er godt å begynne med lovprisning, slik Paulus gjør her (v. 3). «Lovsang sømmer seg», sier salmisten (Sal 147,1). Slik blir hjertets harpe liksom stemt rett. I v. 1 hadde apostelen med det store nåde- og ærenavnet «de hellige» pekt på den salige forandringen som hadde skjedd med de tidligere hedningene. Og i dette navnet, som jo også er knyttet til vår apostoliske tro («de helliges samfunn» i tredje trosartikkel), er det sannelig gitt et kildespring til evig lovprisning. Hvordan vi urene syndere kunne bli hellige, det er jo innholdet i lovprisningen: Det har skjedd av Guds nåde, til Guds ære, i Kristus.

«All åndelig velsignelse i himmelen» er steget ned til jorden i Kristus. Mange mennesker kjenner ingen annen «velsignelse» enn den som vokser fram på marken og i fjøset. Sannelig er også det velsignelse. Men det blir bare til velsignelse når hjertet lukkes opp for den velsignelsen som kommer fra himmelen og blir brakt til oss ved Ånden. All åndelig velsignelse gav Gud oss i Kristus. Gud sparte ikke på noe.

I Kristus utvalgte Gud oss før verdens grunnvoll ble lagt, til det store målet å stå hellige og ulastelige for hans åsyn og få del i hans

[1] NB: «som tror på Kristus Jesus».

herlighet (v. 4). «I kjærlighet» hører rettest sammen med v. 5. I kjærlighet, etter sin frie viljes råd, altså av sin frie nåde i Kristus, bestemte han oss forut til å få barnekår. Så får da også hans «nådes herlighet» alene æren for det (v. 5–6).

Når det gjelder denne Guds forutbestemmelse, viser vi til det som er sagt om den til Rom 8,28–30. Den betegner ikke noen vilkårlighet hos Gud. Forutbestemmelsen hviler på at han på forhånd kjenner dem som vil la seg dra til troen. Vår frihet til å velge står jo uavkortet etter Skriftens klare ord.[2]

Apostelen har nå sett tilbake på velsignelsens dype grunn og evige mål: Guds nådes frie rådslutning og Guds lov og pris (v. 3–6). Så lar han blikket gli over hvordan denne rådslutningen er blitt virkeliggjort (v. 7–14). Grunnvollen i nådens åpenbaring er forløsningen ved Kristi blod (v. 7). Det greske ordet for forløsning betyr egentlig løskjøpelse, nemlig fra Guds vredesdom. Det er altså det samme som «syndenes forlatelse». Prisen var Kristi blod. «Etter hans nådes rikdom», føyer Paulus til. Ja, sannelig, den kjærligheten som gav den enbårne Sønn, viser oss et uutgrunnelig dyp av rikdom på nåde.

Legg merke til betegnelsen «Den Elskede» (v. 6). Den peker tilbake på ordet som lød ved Frelserens dåp: «Dette er min Sønn, den elskede!» (Matt 3,17). Men i Kristus får også de som tror på ham, navnet: Guds elskede (se Kol 3,12).

Men for at denne rikdommen på nåde skulle bli vår, måtte den først kunngjøres (v. 8–10). Og nådestrømmen møter oss da i det lyset, fylt av all visdom og forstand (innsikt), som Gud så rikelig har latt skinne fram i denne verdens mørke (v. 8).

Han har åpenbart for oss hemmeligheten i sin evige rådslutning (v. 9), den som profetene anet i Åndens dype syner. Den gikk ut på å grunnlegge «et frelseshushold i tidenes fylde» (v. 10). Der skulle alt, både det i himmelen og det på jorden, som ved syndens splittende makt hadde fått en så dyp skade, igjen samles under ett hode, nemlig under Kristus. (Dette «i ham» står to ganger i v. 10.)[3]

Det er Guds mektige frelsesråd som blir malt for oss her, i en kjærlighet så bred som verden og så høy som himmelen. Før synden kom

[2]Den lutherske bekjennelsen sier at mennesket av seg selv ikke kan velge Gud. Det er Ånden som ved Ordet vekker viljen og virker troen, men mennesket kan stå ham imot (Joh 6,44; Den augsburgske bekjennelse art. 18).

[3]NB: «å samle alt til ett i Kristus». Det andre «i ham» står i NB i begynnelsen av v. 11.

inn, var alt harmoni, både i engleverdenen og på jorden. Ved synden har den dype disharmonien brutt inn i skapningen overalt. Derfor bestemte Gud, som så alt på forhånd fra evighet, at det skulle bli nye himler og en ny jord. Der skal «rettferd og fred kysse hverandre», som det står i Sal 85,11, og der er den fulle harmonien til stede igjen.

«I Kristus» gikk «rettferdighetens sol» opp «med legedom under sine vinger» (Mal 4,2). I ham er det Guds vilje at det sønderrevne skal leges, ved at Kristus med sitt blod har brutt syndens makt.

Dette ble forberedt i den gamle pakts «hushold» med dens «tider», dens trinn som førte stadig videre. Med Kristi komme til jorden er nådens hushold trådt inn i historien og har begynt sin seiersgang. Men ennå skjer det under stadig kamp mot mørkets fyrste og hans ondskaps hær, mot menneskenes vantro og de troendes skrøpelighet. Skapningen, også den umælende, lengter og sukker ennå etter å bli satt fri (se Rom 8,19–23). Den fulle seieren er ennå noe vi håper på. Men ved Kristi gjenkomst vil frukten av korset ha nådd sitt mål (se Matt 19,28: «i gjenfødelsen», og Apg 3,21: «de tider da alt det blir gjenopprettet»).

Når det her tales om alt, både det som er i himmelen og det som er på jorden, er grensen likevel gitt med dette «i Kristus», når det gjelder den personlige skapningen. Alt som vil stå utenfor ham, skal bli skilt ut og evig utestengt. Ondskapens åndehær i himmelrommet (6,12) og ondskapens hær på jorden, alle de gjenstridige sjelene, skal da for evig være kastet ut i det ytterste mørket. Da skal alt i himmelen og på jorden smelte sammen «under ett hode i Kristus».

Det er det salige, mektige framtidsmålet som ligger i Guds rådslutning, den som før lå skjult i Guds hjerte som en hemmelighet, men som nå er blitt åpenbart i Kristus (v. 8–10). Og i denne himmelske visdommen har Guds Ånd gitt de troende innsikt.

Med v. 11 går Paulus et skritt videre. Frelsen var besluttet i Guds råd, dyrt kjøpt i Kristus og forkynt i evangeliet. Nå peker han på hvordan den også er blitt gitt til dem den var bestemt for, nemlig alle som er av sannheten. Han «som setter alt i verk etter sin viljes råd», har gjort dette, at også vi har fått del i Kristus og dermed i den himmelske arven.

Det er jubel i dette: «I ham har vi også fått del i arven.» Og det er jubel i dette at Gud «setter alt i verk etter sin viljes råd». Ingenting kan

stanse Gud når han vil virkeliggjøre sine fredstanker med dem som frykter ham. Vi kommer her til å tenke på Paul Gerhardts salmeord: «Din gjerning kan ei hvile, ei stanses kan ditt fjed, når du til oss vil ile med hjelp og bistand ned.»

I Kristus er da alt gjort fra Guds side for at vi skal nå vårt mål: å være «til pris for hans herlighet» (v. 12). Og det gjelder både jødene («vi som forut hadde håpet på Kristus») og hedningene (v. 13). I v. 13 fremhever apostelen de tre trinnene i hvordan disse tidligere hedningene tok imot frelsen: De hørte sannhetens ord, de trodde det, og så fikk de Åndens innsegl. Dette innseglet er den visshet som Guds Ånd gir i det troende hjertet, omvendelsens sluttstein. Paulus beskriver den slik i Rom 8,16: «Ånden selv vitner sammen med vår ånd at vi er Guds barn.»

Guds Ånd kalles «Den Hellige Ånd, som var lovt», fordi han var lovt gjennom profetiene i den gamle pakt (se Joel 3,1–5; Sak 12,10; Jes 32,15; 44,3; Esek 36,26). Innseglet er et bilde hentet fra brev og dokumenter, der seglet stadfester at underskriften er ekte. Slik setter vår Gud ved Åndens visshet sitt segl på dem som er hans, dem han gir del i «arven», det himmelske Kanaan.

En kunne synes at dåpen mangler i v. 13. Men den ligger innesluttet i «evangeliet om deres frelse». Av dette ordet lærer vi at Åndens innsegl ikke skal ventes før troen. Det kommer som velsignelsen fra Gud til det hjertet som gir ham sin tro. Ikke sjelden møter vi mennesker som vil ha Åndens visshet før de vil tro. Nei, tro først Gud på hans ord! Så skal innseglet nok komme ved den samme Ånd som hjalp hjertet til tro.

Og denne vissheten som Ånden gir, er «pantet på vår arv» (v. 14). Den peker fram mot «eiendomsfolkets forløsning». «Eiendomsfolket» betegner her de som tror på Jesus Kristus. De er dyrt kjøpt til å være hans eiendomsfolk (Tit 2,14). «Forløsningen» betegner fullendelsen, når frelsen som Kristi gjenløsning har virket, blir fullkommen ved hans gjenkomst. Da skal synd og død, sorg og pine være borte for evig, og Guds barn skal i fulleste forstand være blitt til pris for hans herlighet, ved at de selv er blitt herliggjort.

For en vid utsikt som her åpner seg for oss! I dette avsnittet fra v. 3 til v. 14 ser apostelen ut over hele utviklingen: fra Guds evige rådslutning før verdens grunnvoll ble lagt, til den herlige fullendelsen

av denne rådslutningen, da målet er nådd og et herliggjort folk evig priser sin frelses Gud. Men alt dette i Kristus.

410. Hva Paulus ba om for de hellige i Efesos (1,15–23)

Først nå kommer vi til den takken for de hellige som er vanlig i Paulus' brev (Galaterbrevet er et unntak). Apostelen knytter takken sin til Gud for vennene til det han har hørt om dem. Han visste jo at også de hadde fått del i Kristus. Men denne grunnen til takk, som det innledende «derfor» i v. 15 peker på, var blitt enda tyngre for ham ved det glade budskapet som var kommet ham for øre etter at han reiste. Det gjaldt vennenes «tro på Herren Jesus» og deres «kjærlighet til alle de hellige» (v.

15–16). Det er to ting som Gud har føyd sammen (se Kol 1,4 og Filem v. 5, der disse to tingene også er stilt sammen). Troen på Herren Jesus må vise seg i kjærlighet til alle de hellige, så sant den er levende.

«Alle de hellige» står det. For Herren Jesus bor jo ved troen i alle sine venner, også de skrøpeligste, også i dem hvis naturlige vesen står oss mest imot.

Av og til kan en høre mennesker si at noen av de hellige kan de nok like, men mange andre kan de ikke fordra. Det er ikke et vitnesbyrd om levende tro på vår Herre Jesus. For vi troende mennesker elsker jo Jesus i hverandre. Derfor elsker den levende troen alle de hellige, for Jesus bor jo i hvert ærlig troende hjerte. Og denne kjærligheten til alle de hellige kan bare finnes der den levende troen på Jesus er kommet inn i hjertet.

Men der troen på Herren Jesus og kjærligheten til alle de hellige gir seg til kjenne, der er det grunn til å takke. For der har Gud fått fram sitt verk.

Hvor mye rommet ikke Paulus' hjerte! Han holdt «ikke opp med å takke» (v. 16) for disse vennene. Hver gang han bad, hadde han denne takken med i bønnen. Hvor godt det er når Guds barn lærer å takke for hverandre! Det er en mektig hjelp til å vokse i kjærligheten til hverandre.

Og det er godt å begynne bønnen med lov og takk. Det åpner hjertet for bønnens Ånd. Men apostelen hadde også noe å be om for de hellige i Efesos. Innholdet i denne bønnen hans har vi i v. 17–19. Det er verdt å legge merke til hva det er apostelen ber om for de hellige. For vi kan være visse på at det rommer nettopp det også vi trenger.

Apostelen søker også å dra leserne sine med inn både i takken og forbønnen ved det lille «også jeg» som han begynner med i v. 15. Med det gir han uttrykk for at han regner med å stå sammen med dem i bønn og takk.[1]

Hva er det så apostelen ber om for disse vennene sine? At de må få Åndens klarhet (v. 17) til en dypere erkjennelse av hvilken rik og herlig arv de var kalt til å håpe på. Og for det andre: hvilken veldig Guds kraft det var over dem, til å føre dem fram til målet (v. 18–19). Med andre ord ber han om at de rett må få lys til å se rikdommen og storheten i Guds gaver og Guds kraft – hvilken herlig og mektig Gud vi har.

Derfor kaller han også Gud «vår Herre Jesu Kristi Gud, herlighetens Far». Det første betegner vår Herre Jesus som utgått fra Gud. Frelseren selv bruker den samme betegnelsen, for eksempel i Joh 20,17: «min Gud og deres Gud». Det ligger ikke i dette at Sønnen ikke selv skulle være Gud. Det uttrykker det lydighetsforholdet som Sønnen alltid stiller seg i overfor sin himmelske Far (se også 1 Kor 11,3: «Gud er Kristi hode»).[2] Den andre betegnelsen, «herlighetens Far», betegner vår Fars vesen som herlighet. Derfor er også gaven hans til oss full av herlighet.

Guds Ånd (v. 17) kalles «visdoms og åpenbarings Ånd». For veien som visdommen tar for å slå seg ned i de troendes hjerter, går gjennom åpenbaring, ikke gjennom egen spekulasjon. Guds Ånd vil gi hjertet «opplyste øyne» (v. 18). Det er ikke den ytre opplysningen av

[1] NB: «Derfor, etter at jeg har hørt».

[2] I sitt guddommelige vesen er Sønnen like stor som Faderen. Underordningen gjelder sendelsen og fornedrelsen (Fil 2,6–8; Joh 10,30).

forstanden. Det er opplysningen ved Den Hellige Ånd, som alene kan lukke opp frelsens herlighet.

Ordet om håpet (v. 18) slutter seg til ordet om tro og kjærlighet i v. 15. Det viser oss at arvens rikdom på herlighet ennå ligger i framtiden. Alt det vi får smake av Guds velsignelse her på jorden, er likevel bare en forsmak på det som venter.

Arvens herlighet er innholdet i håpet. Men vi skal legge merke til tilføyelsen «blant de hellige». All Guds rike nåde er knyttet til de helliges samfunn. Ethvert håp om den himmelske arven er forfengelig når en ikke vil ha sin plass blant de hellige.

Vi trenger Åndens lys for å kunne vurdere rett «hvor overveldende stor hans makt er for oss som tror» (v. 19). I 3,20 taler Paulus om Gud «som kan gjøre mer enn alt, langt ut over det vi ber eller forstår». Men hvor ofte setter vi ikke i tankene våre, i vår lille tro, trange grenser for Herrens makt, som om han ikke var i stand til å hjelpe! Ordet til faren som kom med den månesyke gutten, gir ofte en sørgelig gjenlyd i hjertene våre: «Om du kan gjøre noe, ha medynk med oss og hjelp oss» (Mark 9,22).

Men bare når vi venter store ting av Gud, tør vi også våge store ting for ham. Derfor trenger vi så sårt å be om Guds Ånd til en dypere erkjennelse av hva han kan gjøre for oss som tror. For troen er betingelsen.

Men nettopp når vi ser på troens verk i hjertene våre, skulle det hjelpe oss til å vurdere rett hvor stor Guds makt er. For som apostelen sier, tror vi «etter virksomheten av hans veldige kraft».

Når uomvendte mennesker ofte taler om troen som en selvfølgelig sak, viser de nettopp hvor langt de er fra den frelsende troen. Nei, det å tro skjer bare ved en veldig kraftvirkning fra Gud. Han maktet å smelte vår kulde, å bryte vår hardhet og å bøye oss hovmodige mennesker ned på de ydmyke stedene. Han maktet å legge trosvissheten inn i hjertene våre, som av naturen er så tvilende, og å gi kraft til å bryte med alt som holdt oss tilbake. Da makter han også fremdeles å gjøre store ting for sine barn.

Men det er ikke bare ved å se på det han har utrettet i oss til troens vekkelse og bevarelse, at troen vår skal søke å vokse. Først og fremst skal den det ved at vi tenker over hvordan Guds veldige kraft virket i Kristus. Fra v. 20 til v. 22 viser apostelen den Guds kraft som ble åpen-

bart i Kristus: i hans oppstandelse og hans himmelfart til Faderens høyre hånd (v. 20), og i den makten han har fått over alle englemakter, «all makt og myndighet … alt velde og herredømme». Også deres makt har forskjellige grader, likesom menneskenes makt.

Ja, Gud har satt Kristus langt over «hvert navn som nevnes». Hvilket navn en så vil nevne på skapte vesener og skapte ting, enten «i denne verden» (tiden før Herrens gjenkomst) eller «i den kommende» (tiden etter Herrens gjenkomst), så er Kristus likevel alltid høyt opphøyet over det alt sammen. «Alt la han under hans føtter» (v. 22), og slik, som «hode over alle ting», har Gud gitt ham til menigheten (v. 22).

Men har Gud slik åpenbart sin veldige kraft i Kristus, da har han sannelig med det gitt menigheten en mektig grunn til å tro stort om at Guds kraft også makter mye for den. For menigheten er jo Kristi legeme. Den samme kraften som åpenbarer seg i vårt hode, Kristus, vil da også være til stede i menigheten, «som er hans legeme, fylt av ham som fyller alt i alle» (v. 23).

Menigheten fylt av Kristus, ja, fylt med ham – for en salig sannhet, for en grunnvoll for troen på rikdommen i Guds herlighet og makt over menigheten!

Når apostelen sier om Kristus at han fyller alt i alle (etter grunnteksten riktigere gjengitt slik: «alt med alt»), ser han på Kristus som den som verden er skapt ved, og som den fortsatt består i. Slik sies det også om Kristus i Hebr 1,3 at han «bærer alle ting ved sin krafts ord». Denne skapte verden fyller Kristus med sine gjerninger. Men menigheten fyller han med sitt eget liv og vesen, og dermed også med Guds veldige kraft.

Med en uuttømmelig fylde har Guds Ånd gjennom disse ordene av apostelen i kap. 1 malt for oss den herligheten som Gud i Kristus har utvalgt menigheten til. Til den har han ført den fram gjennom sine nådesordninger, og helt fram til fullendelsen vil han føre den.

Vi er liksom blitt ført opp på toppen av Guds nådes fjell, og derfra kan vi se inn i det lovede landet, slik Moses en gang gjorde på Nebofjellet. Moses fikk bare lov å se det, ikke å komme inn i det. Men Jesu Kristi folk skal nettopp skue inn i denne vidunderlige herligheten og rikdommen for rett å leve og vandre i den. Måtte hjertet vårt, likesom

apostelens, gjenlyde av nådens jubelklang, slik også Brorsons hjerte var fylt av den da han sang:

O, springer, I daler og berge tillige,
o, jubler, I himler, og fryd deg, du jord!
Du bærer Guds nådes det deilige rike,
hvor himlenes roser så lønnlig gror;
når dommedag kommer,
begynner din sommer,
når livet det skjulte med Kristus fremstiger,
hvoretter du med dem nå sukker og higer.

411. I og med Kristus har Gud gjort også alle hans troende levende (2,1–7)

I forrige avsnitt viste apostelen til den Guds kraft som hadde vist seg virksom i Kristus, og som ved ham ble menighetens eie. Nå viser han i dette avsnittet hvordan den samme kraften har åpenbart seg i alle Kristi troende, slik de hellige i Efesos nettopp selv hadde erfart det.

Punkt for punkt svarer det som er skjedd med de troende, til de åpenbaringene av Guds velde som viste seg i Frelserens liv. Kristus gikk i døden for vår skyld, og så ble han gjort levende, reist opp fra de døde og satt ved Guds høyre hånd i himmelen (1,20). På samme måte har Gud gjort noe helt tilsvarende med de troende, i, ved og med Kristus.

Apostelen begynner med å vise hvordan både hedninger og jøder hadde ligget i dødens vold, i syndens lenker (v. 1–3). Så viser han hvordan Gud i sin rike barmhjertighet og store kjærlighet i Kristus hadde gjort dem levende, reist dem opp og gitt dem plass i det himmelske riket (v. 4–6). Og alt dette var likevel bare en forsmak på den overveldende rikdommen av nåde som han ennå har i gjemme for sine barn (v. 7). Men hele dette nådens under er blitt Kristi menighet til del «med Kristus» (v. 5), ved Kristus (v. 6) og «i Kristus» (v. 7).

Det er et mørkt, men sant bilde Paulus maler i v. 1–3 av menneskene i deres falne tilstand. Døde kaller han dem, hjemfalne til evig død ved sine overtredelser og synder. «Onde vi var og døde som stene» (Brorson). Overtredelsene og syndene skilte det falne mennesket fra livets Gud. Det er den åndelige døden apostelen tenker på, den som fører til

evig død dersom ikke redning kommer. Det falne mennesket «vandret» i syndene (v. 2). Livet dets er bestemt av synden, av egennytten, selviskheten i dens mangfoldige ytringer.

I dette livet sitt følger det falne mennesket «denne verdens vis». Det lar seg rive med av den gudløse og gudfiendtlige strømmen som rår i denne verden. Men dermed er den falne slekten nettopp lagt under denne verdens fyrste. Apostelen kaller denne fyrsten «høvdingen over luftens makter». Med det betegner han luften som omgir oss, som det stedet der den falne åndeverdenen foreløpig holder til.

Vi vet at noen av de falne engleåndene allerede er bundet i avgrunnen (se Luk 8,31 og 2 Pet 2,4). Men de fleste djevlene har ennå sin tid fram til dommedag. Hjemløse er de i himmelen. Heller ikke på jorden, som er bestemt for legemlige vesener, kan de finne sin rette bolig. Men i luften svever de omkring som rovfugler for å slå ned på mennesker og skyte sine glødende piler. I sannhet en alvorlig tanke!

Deretter beskriver apostelen nærmere den hærmakten i luften som djevelen rår over: Det er den ånd «som nå er virksom i vantroens (egentlig «ulydighetens») barn». Det går også ut en åndsmakt fra djevleverdenen, som en motsetning til Den Hellige Ånd, som går ut fra Gud. Likesom Den Hellige Ånd binder alle de troende sammen, slik er den onde åndens makt et bånd i den ellers så splittede verden. Den felles motstanden mot sannheten binder de vantro sammen. Fordi det står en åndsmakt bak, derfor er vantroen så sterk i sin motstand.

Mens Paulus i v. 1–2 særlig har dvelt ved fortiden til leserne, de hedningkristne, tar han i v. 3 med seg selv og dermed også alle de jødekristne. «Også vi», sier han, «vandret alle … i vårt kjøds lyster». Vi lot oss styre av vårt besmittede kjød med dets forvendte tanker og var «av naturen vredens barn likesom de andre», føyer apostelen til, det vil si likesom hedningene.

«Vredens barn» – med det navnet stempler apostelen altså alle mennesker etter vår syndige natur. Det vil si: hjemfalne til Guds vrede og altså utestengt fra Guds rike. Og når apostelen sier at slik står vi «av naturen», har en med rette funnet arvesynden betegnet her som arveskyld. Det ligger likevel ikke i dette at de barna som dør udøpt, dermed er evig hjemfalne til Guds vrede. Gud har jo fredstanker med alle sjeler. Han vil at alle som lengter etter å komme ut av vreden, skal

bli salige, hvilke veier han så enn har for å legge frelsens tilbud fram for dem.

Slik lå da jøder så vel som hedninger under syndens og dødens makt, under Guds vredesdom (Rom 1,18; 3,19). Men i denne usalige tilstanden har Guds frelsende kjærlighet nå grepet inn med et veldig tak. Han som bare kunne se med vrede på den besmittede, falne slektens synd, elsket likevel disse synderne og ynket seg over deres elendige tilstand. I kraft av denne kjærligheten bøyde han seg i Kristus ned til den skyldige slekten og har «gjort oss levende med Kristus, vi som var døde ved våre overtredelser» (v.

4–5). Guds kjærlighet til den dypt falne, døde slekten trer så mektig fram for apostelens hjerte at han ikke kan la være å bryte ut: «Av nåde er dere frelst.» Ja, sannelig av nåde alene! For den som ligger død og slått, kan ikke hjelpe seg selv.

Ved gjenfødelsen ble Kristi liv øst inn i hjertene våre, som av naturen var døde. Og likesom Kristus ble reist opp av graven, slik har også Gud «i kjærlighet» dratt våre sjeler «ut fra ødeleggelsens grav» (Jes 38,17). Ja, også oss har han gitt borgerrett i himmelen, så himmelen er blitt vårt hjem (v. 6). Slik lever Kristus sitt liv om igjen i sin menighet (se Rom 6). Dette hans legeme er fylt av ham og med ham. Hans kors og lidelse, hans oppstandelse og herlighet – alt dette er vi døpt til å ha del i.

Og meningen med det er at Gud «i de kommende tider» (etter Herrens gjenkomst) kan åpne himmelens sluser og la velsignelsen strømme ned i skybrudd over Guds menighet (v. 7).

For en nåde! Alt dette er gitt oss i Kristus, og av oss kreves bare troen, så vi ved den kan ta imot denne nåden.

Onde vi var og døde som stene,
harde i hjertet som marmor og stål;
det var din mektigste styrke alene
som oss fikk reddet og nådde sitt mål,
lot oss i Ånden ved Ordet fornemme
Frelserens levendegjørende stemme.

412. «Av nåde er dere frelst, ved tro» (2,8–10)

I disse få ordene er hele evangeliet sluttet inn. «Og dette er ikke av dere selv, det er Guds gave» (v. 8). Noen har forstått dette slik at det særlig var troen som her ble kalt en Guds gave. Men sammenhengen krever at det forstås om hele frelsen av nåde. For det er nettopp det apostelen her vil innprente (v. 8–10): at det er utelukkende av nåde, ikke på noen måte av gjerninger, av oss selv.

Sannelig er selve troen også en Guds gave, slik Brorson synger: «Vår tro er den forvissning på at vi Guds nåde have, som ingen av seg selv kan få, men som er Åndens gave.» Men ved troen kreves det likevel en medvirkning fra menneskets side – viljen vår må være med – mens nåden kommer fra Guds hjerte alene.[1] Her i v. 8–10 blir troen bare nevnt som en selvsagt betingelse. Det er dette «av nåde» apostelen utfolder, og ved det blir all vår ros utelukket (v. 9). Det er hovedtankene i Romerbrevet og Galaterbrevet vi her møter i en kort sum.

I v. 10 begrunner Paulus dette «ikke av dere selv», «ikke av gjerninger». Han viser til at vi som benådede og frelste mennesker jo helt og fullt er «hans verk». Det nye livet i oss er jo skapt av Gud, og da er det jo Guds gave.

Og visst hører det «gode gjerninger» med til dette livet i nåden. Men også til dem er vi skapt i Kristus Jesus, så også dette er nåde alt sammen, som det står i salmen: «For finnes noe godt i meg, det alt jo

[1] Etter luthersk lære er også viljen til å tro Guds verk: «Gud er den som virker i dere både å ville og å virke» (Fil 2,13). Mennesket bidrar ikke selv til sin omvendelse, men det kan stå Ånden imot (Den augsburgske bekjennelse art. 18; Konkordieformelen art. 2).

virket er av deg.» Se også Tit 2,14: Kristus «ga seg selv for oss … og rense for seg selv et eiendomsfolk, som med iver gjør gode gjerninger».

Slutten av v. 10 lyder: «som Gud forut har lagt ferdige for at vi skulle vandre i dem.» Her blir det altså ikke bare sagt at vi av Gud er gjort ferdige til gode gjerninger. Selve disse gode gjerningene er på forhånd lagt til rette av Gud for at vi skal vandre i dem. Det er en langt dypere tanke, og den utelukker hver gnist av gjerningsrettferdighet.

Gud har selv på forhånd lagt til rette for oss de forskjellige gjerningene et troende menneske skal ta opp, for at vi skal vandre i dem til velsignelse for oss selv og for andre. Slik får Gud hele æren, mens vi får velsignelsen – så sant vi også villig tar opp de gode gjerningene han selv legger fram for oss. For en herlig sannhet, Gud til ære! Og for en hvile for hjertet at de fruktene vi er satt til å bære og herliggjøre Guds navn ved, på forhånd er lagt til rette for oss av ham!

Han har tegnet veien for oss. Det kjennes for den troende ikke som en skranke for friheten vår, men som en herlighet nettopp å vandre i det sporet Gud på forhånd har gjort i stand for hver enkelt av oss.

Vi har bare dag for dag å ta opp det Gud har lagt fram for oss. Det er vårt ansvar. Er vi forsømmelige der, går vi glipp av velsignelse Gud hadde tenkt oss. Tar vi det opp, høster vi det Gud har gjort i stand for oss. Da skal vi erfare det kong David allerede sang: «Bare godhet og miskunnhet skal etterjage meg alle mitt livs dager» (Sal 23,6). Vi skal erfare at også hver frukt vi bar, var idel nåde.

Slik er det med de «gode gjerningene». De er noe annet enn selvrettferdighetens ytre lovgjerninger. De er nådefrukter som vokser fram av det livet i Kristus som ble skapt i oss ved gjenfødelsen. Dette ordet «skapt i Kristus Jesus» kaster enda et lys over vår naturlige, falne tilstand. Det som skapes, blir frambrakt av intet. I vårt naturlige, falne vesen er det altså ingenting Gud kan ta og forme om eller utvikle, slik rasjonalistene lærer med sin tale om at det gamle vesenet skal forbedres. Nei, det må en nyskapelse til.

Men dette utelukker ikke at det i det falne mennesket er en lengsel, et sukk tilbake. Det er betingelsen for at nyskapelsen ikke er en tvangshandling fra Guds side mot oss, men nettopp svarer til vår dype trang og avmakt.

Guds igjenfødte, nylevende sjele,
møter vår Abba i syngende flokk!

Herrens nye skapningers liflige mæle
kan i hans lovsang ei øve seg nok.
La dog hver seg for Faderen høre,
hvem der hans nåde kan deiligst kunngjøre!

413. «Før langt borte, nå kommet nær til ved Kristi blod» (2,11–18)

Allerede i det foregående stykket hadde apostelen understreket motsetningen mellom leserne tidligere og nå. Før lå de i død under djevelens, verdens og kjødets makt, under Guds vrede. Nå var de ført til liv og frelse i kraft av den nådegjerningen Guds rike hadde gjort mot dem. Dette store «før» og «nå» utfolder han nå nærmere i dette avsnittet, for at takknemligheten for alvor skal komme fram hos de hellige i Efesos. Den dag i dag kan det hjelpe et Guds barn til ny takk når vi minnes vår tidligere elendige stilling som vantro, og ser på den lykken vi er gått inn til ved Kristus Jesus.

I v. 11–12 minner han leserne om den ulykkelige fortiden. I v. 13–18 minner han dem om hvordan Kristi blod hadde åpnet dem adgang til Guds rike. Dermed hadde de fått (se neste avsnitt, v. 19–22) den usigelige lykken å ha sitt hjem hos Gud og hans folk – ja, endog dette at Gud hadde tatt bolig i dem.

Deres tidligere elendige stilling viser han først ved å peke på at de bar hedenskapets merke på kjødet som uomskårne. De måtte finne seg i å bli kalt «uomskårne» (v. 11) som et skjellsord av datidens Israel, som selv stod så lavt. Med sin rent kjødelige omskjærelse var dette Israel selv bare et vrengebilde av det åndelige Israel, som er omskåret på hjertet.

Men enda verre var hedenskapets indre merker (v. 12). Den gang var de «uten Kristus», og dermed utestengt fra de godene som var betrodd det utvalgte folket. De hadde ingen del i «Israels borgerrett».

Det var Israels egen nådestilling, gitt av Herren, og den var et forbilde på det kommende Guds rike. De var «fremmede for paktene med deres løfte». Med det menes paktene Gud opprettet med Abraham, Isak og Jakob, og siden med Moses ved Sinai. Alle disse paktene hadde jo Messias-håpet i seg, også lovens pakt, som var en tuktemester til Kristus.

Men ved å stå utenfor alt dette ble de «uten håp», en håpløs slekt, og «uten Gud», det aller dypeste trinnet i elendigheten. Alle hedningenes guder var jo like mange løgner. De kjente ikke den sanne Gud, kjente ikke hans fred, hans kraft, hans glede. Slik stod de «i verden», i mørket i den vanhellige hedningeverdenen.

Hvor klart maler ikke Paulus med disse ordene hedningeverdenens stilling den dag i dag! Den står utenfor Guds herlige hus, der lyset skinner. Den står ute i mørket og kulden, uten håp og uten Gud. Hvor skulle ikke dette drive oss til å sende evangeliet ut i hedningemørket! Men hvor godt passer ikke denne skildringen også på alle uomvendte mennesker i kristenheten, på alle navnekristne. De er også håpløse slekter. Deres største skyld og største ulykke er nettopp at de lever dagene sine uten Gud, i verden, utenfor den velsignelsen Kristi menighet nyter. Står du også utenfor, kjære leser?

«Men nå, i Kristus Jesus, er dere som før var langt borte, kommet nær til ved Kristi blod» (v. 13). Dette dyre blodet er veien som de som drog ut i det fremmede landet, kan vende tilbake på til Guds farshjerte (se 1,7). I v. 14–18 utfolder Paulus nærmere hvordan skilleveggene mellom jødene og hedningene ble brutt ned ved Kristus, ved hans død.

«Fiendskapet» (v. 15–16) stod som en stengende mur mellom jøder og hedninger. Men det avskaffet og drepte Kristus ved sitt kjød (v. 15), ved å gi sitt kjød i døden. Dermed tok han bort lovens forbannelse, fiendskapet mellom Gud og mennesket, som ved sine overtredelser var falt under vreden. Men samtidig tok han bort Moseloven som gjerde, det som hadde skilt jøder og hedninger fra hverandre. Ved loven skulle jødene lære å sky hedningenes urenhet. Men derfor hatet hedningene dem som et hovmodig folk, og jødene gjengjeldte dette hatet rikelig.

Men Kristus gjorde ved sitt blod i stand en frelsesvei som var felles for jøder og hedninger. Slik skulle han ved seg selv, som den korsfeste-

de og oppstandne Frelseren, «skape de to til ett nytt menneske» (v. 15), gjøre de to til ett (v. 14) og «i ett legeme» forlike dem begge med Gud, det vil si som en enhet.

Korset ble et livets tre for hedninger så vel som for jøder. I skyggen av det er det ikke bare fred med Gud, men også fred mellom alle som finner dit – fred også mellom rik og fattig, hvite og svarte. Den frelste menneskeslekten er i Kristus blitt som ett nytt menneske med «ett hjerte og én sjel» (Apg 4,32).

Slik er Kristus blitt «vår fred» (v. 14). Slik har han stiftet freden ved sitt eget offer (v. 15–16). Og denne freden, freden ved Kristi kors og blod, «kom han og forkynte» (nemlig i Ånden ved evangeliets sendebud) for dem som «var langt borte» (hedningene), og for dem «som var nær ved» (jødene). Dette begrunner Paulus i v. 18 ved å vise til at de jo begge hadde «adgang til Faderen i én Ånd».

Det var den samme Frelseren som ble forkynt for både hedninger og jøder som adgangen, som den som kunne føre dem fram til Gud. Og det var én og samme Hellige Ånd som vitnet for dem begge om at Kristi blod har kraft til å fjerne alle skillevegger og bane veien inn gjennom forhenget, inn i helligdommen (Hebr 10,19–20).

Ja, Golgata meg brakte fred,
der Jesus døde i mitt sted.

414. «Ikke lenger gjester og fremmede, men de helliges medborgere og Guds husfolk» (2,19–22)

«Så er dere da ikke lenger gjester og fremmede, men dere er de helliges medborgere og Guds husfolk» (v. 19).[1] Det gamle var forbi, alt var blitt nytt. Det er jubel i dette v. 19. Det er triumfen for Kristi kors og blod at de har ført de tapte barna tilbake.

Før var de som fremmede som levde utenfor grensene til et velsignet land og hørte mørkets rike til. Eller de var i beste fall bare «gjester», utlendinger som nok oppholdt seg i landet, men ikke hadde borgerrett der. Men nå hadde de fått innfødsrett i riket sammen med de hellige. De var blitt «de helliges medborgere».

«Og Guds husfolk», føyer apostelen til. Da fører han bildet av staten over i det trangere bildet av et hjem, der de hellige er husfolket, som en stor, hellig familie. I den gamle pakt betegner navnet «de hellige» det sanne Israel. I den nye pakt betegner det dem som tror på Jesus: Guds Israel, Abrahams sanne barn, eiendomsfolket (Ef 1,14).

For en lykke for den som det med sannhet kan sies til: Nå er du ikke lenger en fremmed og en gjest i Guds folk, men hører hjemme i riket og er et medlem av den hellige familien!

Gjelder det deg, kjære leser? Vi blir døpt til denne rike nåden. Men å, så mange har latt seg overtale av djevelens utvandringsagenter, verden og kjødet, til å dra bort til det fremmede landet! De er blitt så

[1] NB: «fremmede og utlendinger».

fremmede at de enten spotter sitt opprinnelige hjemland eller er blitt helt likegyldige for det. De er gått helt opp i verdensfolkets sinn og tankegang. Å, om disse mange sjelene for alvor kunne få hjemlengsel!

Andre avlegger besøk hos de hellige. De «går med» som gjester og later som om de er hjemme, og likevel er de ikke hjemme. En gjest kan nok lære en hel del om forholdene i hjemmet. Men han bærer ikke med på ansvaret, og han deler heller ikke hjemmets gleder og sorger som sine egne. Og det verste er dette: Gjesten kan ikke bli for alltid. Han har ikke de rettighetene landets egne barn, husfolket, har. Den eneste veien dit er for alvor å vende hjem, bryte for alltid med det fremmede landet og vende tilbake til dåpens nåde i en sann omvendelse.

Med v. 20 går apostelen fra bildet av hjemmet over til bildet av huset som bygning. Der blir de hellige altså de levende steinene (det samme bildet finner vi i 1 Pet 2). «Apostlenes og profetenes grunnvoll» betegner ikke apostlene og profetene selv som grunnvollen. Det er den grunnvollen apostler og profeter har lagt ved å forkynne evangeliet.

Apostler og profeter kan betegne vitnene i den nye og den gamle pakt (se Rom 16,26, der uttrykket «profetiske skrifter» betegner den gamle pakts profeter). Men kanskje peker «profeter» her, som i 3,5 og 4,11, på profetene i Det nye testamente. Det var de vitnene i Kristi menighet som hadde profetiens gave, gaven til å bære fram Ordet ved Åndens åpenbaring.

Selve grunnvollen er vår Frelser Jesus Kristus (se 1 Kor 3,11). Men her blir grunnvollen kalt etter sin sammenbindende kraft: hovedhjørnesteinen (se Sal 118,22). I Kristus som hovedhjørnestein vokser bygningen opp. Etter grunnteksten må det helst gjengis «hver bygning», og med det menes hver menighetskrets.[2] Bygningen blir føyd sammen ved hans liv og Ånd, som binder de levende steinene sammen i kjærlighet til hverandre. Slik vokser den opp til et «hellig tempel i Herren», til den store helligdommen som er hele Guds menighet. Helligdommen i Jerusalem er det svake forbildet på den.

Som bygningen har sin grunnvoll i Kristus, skjer også veksten innover (sammenføyningen) og veksten oppover i Herren (v. 21). I ham

[2]NB: «hele bygningen».

ble da også de hellige i Efesos, menighetskretsen der, sammen med alle de andre menighetskretsene bygd opp til «en Guds bolig i Ånden».

I dette v. 22 (som i v. 18) møter vi treenigheten: Faderen (Gud), Kristus (Herren) og Ånden. Hele den treenige Gud er til stede i det store verket da syndere blir frelst. I Kristus ved Ånden bor Gud i hele den hellige, allmenne kirke og i hver lille del av den, ja, også i hver enkelt liten, levende stein. Hvert enkelt troende menneske er jo igjen en liten helligdom der Kristus bor ved troen (3,17).

Det samme sier vår Frelser når han taler om at han kommer i Ånden: «Om noen elsker meg, da holder han fast på mitt ord, og min Far skal elske ham, og vi skal komme til ham og ta bolig hos ham» (Joh 14,23). For en nåde og for en ære! Det er sannelig å være «kommet nær til». Det var blitt efesernes lykke, en lykke som strålte dobbelt vakkert mot den mørke bakgrunnen i fortiden deres.

Men apostelens ord som han innleder dette avsnittet med, «Husk derfor» (v. 11), har et ærend til hvert Guds barn. La oss aldri glemme hva vi er av naturen, og hva vi er blitt ved Kristi blod, vi som ikke bare er døpt, men også tror.

Jeg behøver deg, o Jesus,
før meg etter ditt behag,
gi meg bare Åndens fylde
mer og mer for hver en dag!
La den samme Ånd nå daglig
alltid bedre lære meg
hva jeg er av egen natur,
men og hva jeg er i deg!

415. Paulus, nå fange for sin gjernings skyld som hedningenes apostel, fryder seg over nåden han har fått: å forkynne mysteriet i Guds råd om at hedningene har del i «Kristi uransakelige rikdom» (3,1–13)

«Derfor», begynner Paulus, nemlig for at de for alvor skulle bli bygd opp til en Guds bolig i Ånden (2,22). Av denne grunn, vil Paulus si, «bøyer jeg mine knær» (v. 14). Men da han i v. 1 kommer til å nevne seg selv som «Jesu Kristi fange for deres skyld, dere hedninger», blir han først stående ved dette kallet sitt som hedningenes apostel. Kallet kommer fra Gud (v. 2–3). Og det inneholder kunngjøringen av mysteriet (v. 4–5): at hedningene fullt ut hadde del i Kristus (v. 6) like så vel som jødene, at evangeliet altså gjaldt dem like fullt som jødene.

Denne tjenesten fyller Paulus med en salig fryd, både for den store nåden han hadde fått ved den, og for tjenestens innhold: Kristi uransakelige rikdom og Guds mangfoldige visdom (v. 7–10). Det sprang ut av Guds evige rådslutning og ble fullført ved Jesus Kristus. I ham har Guds farshjerte åpnet seg for alle syndere (v. 11–12). Trengslene han led under denne gjerningen til beste for hedningene, måtte ikke gjøre vennene hans motløse. Tvert imot ble jo denne tjenesten, og dermed

de hedningekristne selv, æret ved at Paulus frimodig kunne lide for dette kallet sitt (v. 13).

I v. 1 trer Paulus fram i sitt fulle, personlige kjærlighetsforhold til disse hedningekristne vennene sine. Han, Paulus, var jo deres apostel, knyttet så nær til dem at han kunne si at han bar lenkene sine til beste for dem, nettopp som hedningenes apostel.

«Jesu Kristi fange» kaller han seg. I det ligger den velsignede sannheten at et Guds barn må vite seg helt i sin Frelsers hånd. Paulus ser ikke på seg selv som romerkeiserens fange, men som lagt i lenker av Kristus selv. Slik skal også vi ta imot av Kristi hånd det som blir sendt oss av trengsel og bånd, av hvilken art disse båndene enn måtte være. Da faller det glans av herlighet også over lenkene, og da kan de bæres med hvile.

Hvilken «åpenbaring» tenker Paulus på i v. 2–3? Der viser han til at leserne jo visste at det var Gud selv som hadde innviet ham i det underfulle mysteriet. Det hadde han jo allerede skrevet om tidligere i brevet (se 1,9 og 2,11–22). Nærmest tenker han vel på åpenbaringen ved Damaskus, der Herren jo la hele apostelkallet blant hedningene fram for ham (se Apg 26,16–18). Men han tenker også på alle de senere åpenbaringene (se Gal 1,12–17). Paulus understreker her, som så ofte, at det ikke var middelbart gjennom mennesker, men umiddelbart fra Herren han hadde fått sin «innsikt i Kristus-mysteriet» (v. 4).

Gjennom hele dette avsnittet blir apostelen stadig stående ved dette mysteriet. Det hadde ligget skjult i Guds hjerte og bare glimtvis blitt åpenbart i den gamle pakt, «i tidligere tidsaldre». Men aldri var det åpenbart slik som det nå var åpenbart for «hans hellige apostler og profeter ved Ånden» (v. 5). I Åndens fulle lys kunne de forkynne det store, underfulle budskapet at evangeliet var for alle. Også alle de mange hedningefolkene hadde del i den herlige arven. De var «medarvinger», de hørte «med til legemet», og de hadde «del i løftet» (v. 6) om frelsen. Og alt dette «i Kristus Jesus ved evangeliet» (ikke ved omskjærelse eller ytre lovgjerninger).

Gjennom v. 7–8 går apostelens jubel over den underfulle tjenesten som var betrodd ham, «den minste av alle de hellige». Når Paulus kaller seg slik, er det på samme måte som i 1 Kor 15,9 og 1 Tim 1,12–13: i dyp ydmykhet minnes han den mørke fortiden, da han forfulgte de hellige.

Desto større strålte da «Guds nådes gave» som var gitt ham «ved virksomheten av hans kraft». Den hadde tatt ham, spotteren og forfølgeren, ut fra den vanartede slekten og satt ham til å «forkynne hedningene evangeliet om Kristi uransakelige rikdom». Han skulle «opplyse alle» om at også hedningene hadde del i dette rike mysteriet. Fra tidenes begynnelse hadde det vært med i planen til ham som skapte alt, selv om det hadde ligget skjult i Guds hjerte (v. 9).

Og slik skulle Guds mangfoldige visdom nå, i tidens fylde, bli kunngjort og åpenbar for «maktene og myndighetene i himmelen» (v. 10). Med det menes englemaktene i himmelen. Om dem hører vi jo i Skriften at de med hellig undring og tilbedelse «trakter etter å skue inn i» Guds herlige frelsesvei (se 1 Pet 1,12).

Og denne Guds mangfoldige visdom skal kunngjøres for disse himmelske åndene «gjennom menigheten» (v. 10). Selve menighetens tilværelse, dette fellesskapet av syndere frelst og helliggjort ved Jesu blod og troen på Jesus, avslører for englene det rike dypet i Guds visdom. Alt sammen er i samsvar med Guds evige rådslutning, som han fullførte i Kristus Jesus, vår Herre (v. 11).

Denne fullførelsen av Guds evige råd viser seg nettopp i de troendes erfaring av den frimodigheten og den tillitsfulle adgangen til Gud som de troende har fått i Kristus, «ved troen på ham» (med korsets og dåpens nåde som grunnvoll). Kjeruben med Guds flammesverd er borte, forhenget for det aller helligste er sprengt i Kristus. Også her bugner ordet av dette «i Kristus» (se v. 4, 6, 8, 9, 11, 12). I ham er all Guds fylde, bare i ham.

Så stor var den tjenesten som var betrodd Paulus: å være en lysbærer fra Gud om dette nådens mysterium, både for mennesker og for engler. Måtte det stå klart for alle Herrens vitner hvor stor den tjenesten er som er betrodd oss! Ikke døgnets visdom, ikke småting, men Kristi uransakelige rikdom er vi satt til å forkynne og vitne om. Måtte vi da også, som Paulus, «tjene Herren med glede» (Sal 100,2)!

I det fryktelige fangehullet i Filippi satt Paulus med blodig, hudstrøket rygg og med føttene satt fast i stokken (Apg 16,24). Likevel kunne han synge lovsanger til Gud. Så stor frimodighet hadde han i Kristus. Så viss var han i sin tillit til at det gikk en vei for ham fra det innerste fangehullet opp til Gud Faders hjerte ved denne Herren

Kristus. Det var en åpen adgang til Gud tross alle lenker og låste fengselsdører.

Denne frimodigheten, som stoler på at veien oppover alltid er åpen for et ærlig Guds barn i Kristus, må vi ikke kaste bort (se Hebr 10,35). Det er dette Paulus slutter denne innskutte bemerkningen med i v. 13. «Derfor», sier han – fordi en så høy og hellig tjeneste var gitt ham, og det nettopp for deres skyld – derfor måtte de ikke bli motløse på grunn av de trengslene apostelen deres måtte lide for deres skyld i arbeidet med å bringe hedningene evangeliets rikdom. «De er jo en ære for dere», skriver han. Det var en ære for dem at saken om deres frelse var verd å lide for.

Slik skal vi se på korset som følger med forkynnelsen av evangeliet. Vi skal ikke se på det som en skam, men som vårt æresmerke. Som jordens konger dekorerer tjenerne sine med kors av sølv og gull, slik dekorerer vår konge, Kristus, vitnene sine med sitt kors som smykke.

Da grev Zinzendorf gikk i land på St. Thomas for å se til herrnhutmisjonærene som var sendt dit, fant han dem i fengsel for Kristi gjernings skyld. Da kysset han dem ærbødig på hendene, som vitner som var blitt æret med merket etter Kristi lidelser. Slik har vår store Herre sagt: «Salige er dere når de spotter og forfølger dere … for min skyld. Gled og fryd dere» (Matt 5,11–12). Og slik synger Brorson:

O søte kors, min lykke
og skjønne arvedel,
Guds kirkes gylne smykke
og deilige juvel!
Her vil jeg glad deg bære
med kyss og favnetak,
og siden fange ære
av deg på dommens dag.

416. Paulus' forbønn for de hellige: at de må trenge dypere inn i kunnskapen om Kristi kjærlighet (3,14–19)

Med v. 14 tar Paulus opp igjen tråden fra v. 1. Altså «derfor», for at de hellige skal bli bygd opp (2,22), sier Paulus at han bøyer sine knær for vår Herre Jesu Kristi Far (v. 14).

Mange steder i Den hellige skrift ser vi at bønn på kne har vært godt kjent for de hellige gjennom alle tider. Salomo knelte da templet ble innviet (1 Kong 8,54). Esra knelte da han med sorg bekjente folkets synder for Gud (Esra 9,5). I Salme 95 oppfordrer salmisten til å «bøye kne … for Herren, vår Skaper» (Sal 95,6). Daniel bøyde sine knær «tre ganger om dagen» (Dan 6,11). Herren selv bøyde kne i Getsemane (Luk 22,41).

Stefanus falt på kne i sin dødsstund (Apg 7,60), og av det skjønner vi at det har vært hans vanlige måte å be på. Peter falt på kne og bad ved Tabitas dødsleie (Apg 9,40). I Apg 20,36 og 21,5 ser vi Paulus bøye kne sammen med de troende vennene. Og endelig har vi det store ordet i Fil 2,10, hentet fra Jes 45,23 (se det samme ordet i Rom 14,11): at hvert kne en gang skal bøye seg for Herren på den store dagen, ikke bare de troendes, men også de vantros.

Selvsagt kan en godt be også i andre kroppsstillinger. Luther bad som kjent ofte stående borte ved vinduet. Men for troende mennesker vil det aldri være noe underlig å bøye kne. Det vil mer eller mindre være noe de er vant til.

Paulus bøyer sine knær for «vår Herre Jesu Kristi Fader» (de eldste håndskriftene har bare «Faderen»). Og han føyer til (v. 15): «av hvem all faderlighet (egentlig "hvert farsforhold") kalles (har navn) i himmelen og på jorden».[1] I det ligger den dype tanken at hvert farsforhold i skaperverket har sin dype grunn og sitt forbilde i den himmelske Faders forhold til barna sine – både dem i himmelen, og med det menes englene, og dem på jorden, menneskene. Som Skaperen er Gud jo far for alle sine skapninger.

Det greske ordet for faderlighet eller farsforhold («patria») betyr egentlig det samme som «en slekt», en stamme, den kretsen som stammer fra én og samme far. Englene er riktignok ikke skapt ved forplantning slik som menneskene. Likevel finnes det også blant dem forskjellige englekretser med forskjellig kraft, slik Skriften ofte sier (se 1,21).

I dette vakre ordet om at hvert farsforhold på jorden har sitt forbilde i Guds farsforhold til oss, ligger det også en rettledning for alle foreldre. Forholdet deres til barna skal bli et lite bilde av den måten den himmelske Far behandler barna sine på (se Sal 103,13).

Så kommer vi til Paulus' vakre bønn (v. 16–19) og lovprisning (v. 20–21). Alle Guds barn må av hjertet anbefales å be den samme bønnen, og nettopp med de samme ordene. For dypere og mer åndsfylte ord kan knapt finnes.

Det Paulus ber om, er at den himmelske Far vil gi disse barna sine styrke og kraft i «det indre menneske». Det ytre mennesket (2 Kor 4,16) betegner legemet vårt, vårt kjøtt og blod. Det indre mennesket derimot betegner vårt indre «jeg». Det er det «jeg» i oss som nok i samvittigheten gir Guds lov rett, men i seg selv er helt maktesløst mot syndens lov (se Rom 7,22–23), og som bare kan føres fram til seier ved Den Hellige Ånd. Derfor føyer Paulus også til: «ved sin Ånd».

Og Paulus ber ikke smått, han ber stort. Han ber om at Gud vil gi dem dette «etter sin herlighets rikdom», altså i rikt mål, og at de må vinne styrke «med kraft», mektig. Slik skal vi be etter Herrens egen rettledning i Sal 81,11: «Lukk din munn vidt opp, og jeg vil fylle den!» Det er en frimodig troens bønn, sannelig et vitnesbyrd om at Paulus i Kristus hadde «frimodighet» og «adgang med tillit» (v. 12).

[1] NB: «han som er den rette far for alt som kalles barn i himmelen og på jorden».

Summen av v. 16 er altså at de måtte bli sterke, faste Guds barn som kunne overvinne alle mørkets anslag – altså også den vranglæren som truet dem, og som allerede var nådd fram til Kolossæ.

V. 17 viser oss hva Guds barns styrke beror på, nemlig at «Kristus må bo» i hjertet. Kristus er ikke bare vår fred (Ef 2,14), men også vår kraft. Alt beror på at han kan ha fast bolig i hjertene våre, så det kan bli oppfylt som Paulus skrev i Gal 2,20: «Kristus lever i meg.» Det skjer «ved troen». Uomvendte hjerter kan Kristus av og til få lov å besøke, men troen lukker opp så Kristus kan bo i hjertene våre.

En kunne synes det var underlig at Paulus bad slik for troende mennesker, som Kristus jo allerede bodde i. Men slik er jo saken: Kristus bor i sine troende, og likevel trenger vi at han kommer til å bo og bygge langt mer hos oss enda, og hvile bedre i alle livets forhold. I samme grad vokser vår indre kraft i Guds Ånd. Slik kan målet nås: at vi kan trenge dypere inn i kunnskapen om hans kjærlighet, samtidig som vi selv blir «rotfestet og grunnfestet i kjærlighet» (v. 17).

Med disse ordene betegner apostelen troslivet som en vekst, et stadig framskritt. Det svarer til det Paulus i Fil 3 sier: «jeg jager etter det» og «jager mot målet» (Fil 3,12.14). En kristens fullkommenhet her på jorden består sannelig ikke i å være blitt ferdig, så en ikke lenger skulle ha noe å jage etter. Det er det falske, svermeriske fullkommenhetsbegrepet. Den sanne fullkommenheten hos Guds barn her på jorden består i et stadig framskritt. Paulus bruker både bildet fra plantens liv (rotfestet) og bildet av bygningen som skrider fram mens den blir reist (grunnfestet).

«I kjærlighet» står det. Etter grunnteksten tales det her ikke om Kristi kjærlighet (den tales det om i slutten av v. 18 og i v. 19), men om vår kjærlighet til Herren og til hverandre, den kjærligheten som er troens frukt. Noen trekker ordene «i kjærlighet» til v. 17 og oversetter: «så Kristus ved troen må bo i deres hjerter i kjærlighet» (se Rørdams oversettelse). Men det språklig mest riktige er likevel å knytte «i kjærlighet» til «rotfestet og grunnfestet».

Riktignok er Herrens kjærlighet til oss den første forutsetningen for alt liv og all vekst. Men av den springer jo igjen vår kjærlighet til ham ut. Og det rommer også en dyp og vakker sannhet at vi bare kan trenge dypere inn i kunnskapen om Kristi kjærlighet når hjertet vårt blir rotfestet og grunnfestet i kjærlighet til ham og til hverandre. Her

møter vi igjen tanken (se 1 Kor 8) at «Gud kjennes i samme grad som han elskes», slik Bernhard av Clairvaux så vakkert har sagt det.

Målet er altså dette: Mens vi selv vokser framover i tro og kjærlighet, skal vi stadig kunne trenge dypere inn i kunnskapen om Kristi kjærlighet til oss. Vi skal kjenne mer til «bredde og lengde, høyde og dybde» i den, og slik stadig få ny kraft. I hellig tilbedelse skuer apostelen hele denne veldige Kristi kjærlighet. Jo mer en trenger inn i den, desto mer viser den seg som «Kristi uransakelige rikdom», som den kjærligheten som «overgår all kunnskap», all menneskelig forståelse.

Om rekkevidden til alle sider av denne kjærligheten er det blitt sagt så vakkert: Kristi kjærlighet er så bred at den når fra Nordpolen til Sydpolen, så det ikke finnes en flekk på jorden den ikke rekker til. Den er så lang at den når fra Adam og Eva til den siste slekten som lever på denne jorden, og spenner fra vuggen til graven. Den er så dyp at den når ned til den usleste synder i det mørkeste fengsel, ned til det mørkeste punktet i livet vårt. Den er så høy at den løfter en døende røver helt opp i Paradis og løfter en fortapt synder opp til å bli et hellig Guds barn (P. Krags andaktsbok).

«Sammen med alle de hellige» skal vi vokse i denne kunnskapen om Kristi kjærlighet. Bare i samfunn med de hellige, bare i fellesskap med legemet kan det enkelte lemmet vokse. Det blir ingen vekst når vi skiller oss ut fra de helliges kjærlighetsliv og holder oss i utkanten.

I v. 18–19 får vi vist veien til å bli fylt «til hele Guds fylde», som det står i grunnteksten (v. 19), med Guds fylde helt til randen. Når vi vokser som troende mennesker, lærer vi sannelig også mer og mer syndens dyp å kjenne, fordervelsens avgrunn inne i oss selv. Men dette skal bare være en gjennomgang til å trenge dypere inn i Kristi underfulle kjærlighet. Bare derfra kan Guds fylde strømme ned rikere og rikere i vår fattigdom og avmakt. Slik vokser vi i hellig kraft til å seire.

Å, kunne jeg meg senke ned,
min Jesus, i din kjærlighet,
så høy, så dyp, så lang, så bred!

Lovprisning (3,20–21)

Så slutter apostelen med en herlig lovprisning. Hans eget hjerte var i rikt mål fylt med Guds fylde og med visshet om at bønnen hans var blitt hørt.

I dette brevet har apostelen virkelig søkt å få de helliges hjerter åpnet for mer lys over Guds kraft, over «hvor overveldende stor hans makt er for oss som tror» (1,19). Han kan – ja, det er det som blir hjertets hvile og lykke. «Jeg kan selv» hindrer fylden av Guds makt i å virke i oss og for oss. Guds Ånd arbeider stadig på at denne troen, «han kan», skal få vokse i hjertene våre.

Og hvor langt ute setter ikke v. 20 grensene for hva Gud kan! De går langt ut over det vi ber eller forstår. Når den menneskelige tanken har tømt seg, når håpet har speidet lengst fram, er grensen for Guds allmakt ennå ikke satt.

Paulus viser leserne til deres egen kristne erfaring av Guds makt. Allerede i 1,19 hadde han talt om troen som frukten av at Guds veldige kraft er virksom. Her taler han videre om «den kraften som er virksom i oss». Ja, det trengtes en veldig Guds kraft for å få oss omvendt, for å overvinne kjødets fiendskap, ydmyke hjertet, gjøre det villig til å slippe det gamle livet og åpne det for å tro. Denne kraften har et Guds barn erfart.

Og en veldig Guds kraft er fortsatt virksom i et troende menneske hver eneste dag. Den holder troen oppe og får den til å vokse, bevarer hjertene våre mot alle mørkets anslag og binder oss fast til Kristus (2 Kor 1,21). Denne Guds makt som vi daglig erfarer, skal være målestokken for hva han fortsatt kan gjøre både i oss og for oss når han hører vår bønn, også vår forbønn.

«Langt ut over det vi ber eller forstår» – for et lys det kaster over et Guds barns liv! I verden, der alt dreier seg om hva en selv kan, ender det stadig med at en blir skuffet og skuffet igjen, og verst til sist.

I Guds rike går det stikk motsatt. Der går det som dronningen av Saba sa til Salomo: «Men nå ser jeg at de ikke har fortalt meg halvparten! I visdom og lykke er du enda større enn det gjetordet jeg har hørt» (1 Kong 10,7). Der går det «fra herlighet til herlighet» (2 Kor 3,18), selv om det går gjennom trengsel. Der går det «fra kraft til kraft» (Sal 84,8). Og slik vil det lyde fra de frelste når Guds evige herlighet en gang skal åpenbares fullt ut: langt ut over det vår bønn eller tanke kunne ha rommet.

Men så forstår vi også at det må ende med en lovsang til den levende Gud, slik Paulus slutter her i v. 21: «Ham være ære i menigheten i Kristus Jesus, gjennom alle slekter i alle evigheter»[1] (egentlig: gjennom alle slektene i evighetenes evighet). Det er den evige lovsangen, og med alle disse uttrykkene søker Paulus liksom å gjøre oss klar hvor grenseløst lenge den skal vare. Slik betegnes den evige, avsluttende tilstanden som er summen av alt som gikk forut.

«I menigheten» står det, for bare fra de frelste vil denne evige takken lyde. Fra de fortapte vil det lyde et evig «akk», selv om også de skal bli tvunget til å prise Guds rettferdige dom. Men salig er det å være til pris for hans herlige nåde i all evighet (1,6). «I Kristus Jesus» – ved ham fortsetter menigheten å ha sitt liv, både her og hisset.

Apostelen slutter med et høytidelig «amen». Det er egentlig et hebraisk ord, av det hebraiske *aman*, som betyr «gjøre fast». Det er hjertets stadfestelse: Det er visselig sant. Guds løfter til oss i Kristus er «ja» og «amen» (2 Kor 1,20), men også troens svar på Herrens løfter er et «amen».

Amen, ja amen skal være vår sang,
det vil vi sjunge med frydefull klang,
alle Guds barn tilsammen.

[1] NB: «i menigheten og i Kristus Jesus».

417. Formaning til å vandre verdig etter det hellige kallet, særlig til å «bevare Åndens enhet i fredens sambånd» (4,1–6)

Med dette fjerde kapitlet kommer vi til et nytt avsnitt, den andre store hoveddelen av Efesierbrevet. Det er den formanende delen, som strekker seg fra kapittel 4 og brevet ut. Likevel er det den innerste sammenheng mellom denne delen og den forrige hoveddelen (kap. 1–3), der apostelen så rikt hadde malt Guds herlige nåde i Kristus for leserne sine. Et hellig liv kan jo bare leves og bygges opp på nåden i Kristus. Derfor begynte ikke apostelen med formaning, men med å peke på nåden i Kristus som troens livsluft og grunnvoll.

V. 1 i dette fjerde kapitlet er liksom overskriften over alle formaningene som følger. Her blir de samlet i den mer allmenne formaningen om å vandre «slik det er verdig for det kall dere er kalt med». Det lille «altså» binder sammen med den forrige hoveddelen og viser nærmest tilbake til 3,21, der det var tale om å gi Gud ære i menigheten. Men Gud blir æret når Guds barns ferd svarer til det store, hellige kallet som er gått ut til dem.

Denne allmenne formaningen i v. 1 blir nå utfoldet i to deler. Først er det kjærligheten som er grunntonen (4,2–5,2), og deretter helligheten (5,3–6,9). Det er Åndens frukter som må kjennetegne troen, både i den enkeltes liv og i hjemmet. Til dette knytter apostelen så en avsluttende formaning, der han utfolder hva Guds fulle rustning består i. Det er den rustningen et Guds barn må være kledd i for å bestå i kampen mot mørkets hær (6,10–20).

Vi går nå over til enkelthetene i denne første underdelen (4,1–6).

Allerede ved tillegget «jeg, den bundne i Herren»[1] gir apostelen formaningen sin en særlig tyngde. Han bar jo lenkene sine for Herrens skyld. Hele hans liv, også livet som fange, var jo i Kristus.

Det er det hellige kjærlighetslivet mellom Guds barn som apostelen begynner med å legge dem alvorlig på hjertet (v. 2–3). Vi møter kjærlighetens forskjellige ytringer og frukter. Vi møter dem i «ydmykheten», som ikke hever seg over andre, og i «mildheten», det stille sinnet som kan tåle motstand uten å fare opp, som ikke vil kreve av andre, men gjerne tjene andre. Vi møter dem også i langmodigheten, som ikke har hastverk med å hevne seg for krenkelser en har lidt.

Moren til alle disse hellige dydene er nettopp kjærligheten, den overbærende kjærligheten som kan bære over med andres skrøpeligheter og så nødig vil slippe splid inn, men tar sikte på å «bevare Åndens enhet i fredens sambånd». Det er samfunnet mellom de hellige apostelen her aller først sikter til i formaningene sine, som det viktigste av alt. Herren har jo selv sagt at på dette skulle alle kjenne at vi var hans disipler, om vi hadde kjærlighet til hverandre (Joh 13,35).

Har ikke Guds barn det godt med hverandre, blir all framgang hindret, både utad og innad. Denne indre «enheten» er en av de dyreste skattene menigheten har fått i Den Hellige Ånd: at de mange kan ha «ett hjerte og én sjel» (Apg 4,32).

I verden hersker egenkjærligheten. Der er det en stadig krig, fordi hver vil fram med sitt. Som en motsetning til dette står menigheten med sitt løsen: «Han skal vokse, jeg skal avta» (Joh 3,30). Den smelter sammen til ett i dette selvfornektelsens sinn.

Denne «Åndens enhet», det vil si den enheten som Ånden har gitt Herrens hellige, skal alle Guds barn legge vinn på å bevare i «fredens sambånd». Det betyr at freden, den gode og kjærlige forståelsen mellom dem, skal omslutte fellesskapet som et sterkt bånd. Denne hellige fredens enhet må aldri settes lettsindig på spill. Det som er av Gud, kjennes alltid på at det styrker denne Åndens enhet. Det som er av djevelen, går alltid ut på å drive kiler inn mellom Guds barn. Og det er ikke godt å gå djevelen til hånde med å bringe slikt sprengstoff inn i Guds menighet.

[1] NB: «jeg som er en fange for Herrens skyld».

I v. 4–6 trekker apostelen fram alt det som er grunnvollen for menighetens enhet. For det første er menigheten «ett legeme», nemlig Kristi legeme. (Bildet av det ene legemet finner vi også i Rom 12,5, 1 Kor 10,17 og 12,13 og i dette brevet, 2,16.) Også dette legemets Ånd er én, nemlig Den Hellige Ånd. Ved denne Ånden er alle Guds barn også kalt til «ett håp», det samme felles håpet om herligheten i Kristi rike.

I v. 5 går tanken fra Ånden til Sønnen, vår ene Herre og konge, Kristus. I ham er alle de hellige forbundet ved én og samme dåp. Med «én tro» menes her ikke så mye troens innhold som troens tillit til den samme Jesus. Det troen bygger på, ligger i ordet om den ene dåpen, dåpen i den treenige Guds navn, dåpen av vann og Ånd.

I 1 Kor 10 og 12 nevner Paulus også nattverdens sakrament som en grunnvoll for enheten. Her nøyer han seg med å nevne dåpen, det første sakramentet vi møter, som det sakramentet som særlig legger grunnen for menighetens enhet.

I v. 6 går utviklingen videre fra Sønnen til den evige Far, «én Gud og alles Far». At «alle» her slett ikke betegner alle mennesker, men bare alle troende, går klart fram av tillegget: «han som er over alle og gjennom alle og i alle». Særlig de to siste forholdsordene, «gjennom» og «i», betegner disse «alle» som dem som Gud virker gjennom, og som han bor i. Slik kan det bare tales om de troende.

Så er da menigheten én i Ånden ved Sønnen fra Faderen, og har felles del i hans liv og fred, lys og kraft og herlighet. For en mektig drivkraft til å legge vinn på å bevare Åndens enhet! De gamle hedningene sa om de første kristne: «Se hvor de elsker hverandre!» Det ble et godt anbefalingsbrev for det hellige kallet de kristne bekjente at de var kalt med – kalt til å være den samme Fars barn. Så la også oss, som stadig er utsatt for djevelens anslag om splittelse, be hver dag:

Ett hjerte kjærlig lue
i hver korsdragers bryst,
én Gud, til ham vi skue,
én tro, ett håp, én trøst!

418. De forskjellige gavene i menigheten er alle gaver fra den ene og samme Herre, og alle sikter mot det ene og samme målet: de helliges fullkomne utrustning (4,7–16)

I det foregående hadde apostelen talt om menighetens dype enhet. I dette avsnittet viser han at enhet ikke betyr det samme som ensartethet. Nei, menigheten er et legeme nettopp også i den betydningen at det i den viser seg et mangfold av krefter som arbeider sammen. Hver har sin egen oppgave, men alltid slik at de utfyller og hjelper hverandre. «Til hver enkelt av oss ble nåden gitt etter det mål som Kristi gave tilmåles med» (v. 7).

Skal enheten bevares på den rette åndelige måten, må nettopp hver enkelt gå trofast inn i det kallet han eller hun har fått tildelt i og med sin gave. Hver må fylle den plassen Kristus har satt oss på i menigheten. Det er tanken om legemet og lemmene vi møter her, en tanke vi finner nærmere utfoldet i Rom 12 og særlig i 1 Kor 12.

Den samme nåden strømmer gjennom alle troende. Men slik Herren selv i likningen om de betrodde talentene (Matt 25,14–30) skiller mellom forskjellige mål for gaven sin, slik gjør også apostelen her. Én fikk mer, en annen mindre, én fikk én gave og stilling å forvalte, en annen en annen. «Av husholdere blir det ellers krevd at de må vise

seg tro» (1 Kor 4,2). Herrens velbehag retter seg ikke etter om gaven er større eller mindre, men etter vår troskap mot det målet vi har fått.

I v. 8–11 viser apostelen hvordan alle gavene har sin kilde i den ene og samme Herre. Dette begrunner han først med et skriftord fra Det gamle testamente (v. 8), ordet fra Salme 68. Der lovsynger David Herren som den som gir folket sitt en herlig seier, og som etter å ha overvunnet fiendene farer opp i det høye igjen. I triumf fører han med seg fangene han har tatt. Men disse fangene tok han blant mennesker nettopp for å gi dem som gaver til folket sitt.

Denne tanken, at Herren gjør fangene sine til gaver for menneskene og lar dem tjene menigheten til gode, ligger mer skjult i ordene i grunnteksten, som lyder slik: «… tok gaver blant menneskene, også blant de gjenstridige» (Sal 68,19). Så mye går likevel fram allerede av grunnteksten at de som Herren har overvunnet, må tjene ham og hans sak. Det må også djevelen og alle de gjenstridige åndsmaktene, hvor nødig de enn vil.

Men på en herlig måte gjelder dette de menneskene som også av hjertet lot seg overvinne av Herren. I 2 Kor 2,14 møter vi den samme tanken. Der ser Paulus seg selv, overvunnet av Herren, gå i Herrens triumftog – men nå for å arbeide med på seieren for den Herrens sak som hadde overvunnet ham. Etter at Herren hadde grepet Paulus, var han gitt menigheten som gave.

Dette salmeordet fra Det gamle testamente bruker Paulus nå (v. 9–10) til å vise hvordan dette «han for opp» forutsetter at Herren «først steg ned» (da han ble menneske). Han steg ned «til jordens lavere deler», og ved himmelfarten for han opp «over alle himler» for å fylle alt sammen med virkningen av sin seierskraft.

Det har vært litt ulik forståelse av hva som menes med «jordens lavere deler» (v. 9). Noen forstår det bare som en betegnelse for selve jorden, som jo er de lave strøkene i motsetning til himlene. Men det mest sannsynlige er likevel at det skal forstås om jordens dyp, om Kristi nedfart helt til dødsriket, til helvete. Den tanken møter oss jo også i 1 Pet 3,19: «gikk han også bort og prekte for åndene som var i varetekt.» Slik kjennes Kristi seierskraft fra det dypeste dyp til den høyeste høyde.

Blant gavene Kristus ved sin seier har skaffet menigheten sin, nevner Paulus nå i v. 11 de forskjellige tjenerne Herren har innsatt: «noen

til apostler», «noen til profeter» (de som kunne bære ordet fram i kraft av umiddelbar åpenbaring), noen til «evangelister». Med evangelister menes apostlenes medhjelpere (som Markus og Lukas) og alle de som dro omkring og forkynte evangeliet. Det sluttes med «hyrder og lærere». Disse blir sammenfattet under ett og betegner tydelig nok de «eldste» i menigheten (presbyterne, det vil si prestene). De to navnene svarer til de to hovedsidene ved gjerningen deres: De skulle både våke over hjorden og lære den.

I alle disse forskjellige tjenestene viser Herrens gave til menigheten seg (se den samme tanken i 1 Kor 3,21–22). Men nettopp derfor har alle disse forskjellige tjenestene også bare ett og samme mål. Alle sikter de mot «de helliges fullkomne utrustning» (v. 12).[1] De har altså ikke målet sitt i seg selv, men i å tjene menigheten.

Å tjene til de helliges fullkomne utrustning er en ære, for de hellige er jo «Kristi legeme» (v. 12), som skal «bygges opp». (Her trer bildet av bygningen fram for apostelen.)

Og målet for denne fulle utrustningen av de hellige er å føre dem alle fram til «enhet» i troen og i kjennskapet til Guds Sønn. Vi vet at det i menigheten på de forskjellige stedene kan være stor forskjell på hvordan en tilegner seg og oppfatter «den ene tro» (v. 5). Slik er det mellom de enkelte Guds barn, der lyset og klarheten jo ikke er den samme hos alle, og slik er det mellom de forskjellige kirkesamfunnene.

Vi mennesker kan ikke tvinge fram en slik åndelig enhet. Det er ofte blitt forsøkt, som kirkens historie viser oss, men alltid forgjeves. For det kan bare Herren gjøre – men han kan det også. En gang skal menigheten være nådd fram til «manns modenhet». Det vil si at den har nådd aldersmålet, et slikt mål av åndelig vekst at både menigheten som helhet og de enkelte Guds barn er kommet så langt at de kan ta imot «Kristi fylde».

Vi skal vokse bort fra det barnaktige stadiet (grunnteksten har «småbarn», v. 14). Som apostelen sier her, viser denne åndelige barnaktigheten seg også i at en er ubefestet og lar seg «drive omkring av hver lærdoms vind», slik bølgene så lett blir satt i bevegelse av været utenfor. Her møter vi jo så mange lærdomsvinder, snart fra én

[1] NB: «for at de hellige kunne bli gjort i stand til tjenestegjerning».

kant, snart fra en annen. De kommer fra «menneskers spill» (egentlig terningspill), fra det mennesker finner på i «kløkt» for å bruke «villfarelsens listige knep».

De som Herren har innsatt i tjenestegjerningen, skal nettopp hjelpe de hellige til å stå fast mot all denne vinden. De skal hjelpe menigheten til å vokse i fasthet i troskap mot sannheten og kjærligheten, til å vokse opp og ligne vårt hode, Kristus, «i alle måter», og bli fylt av hans vesen (v. 15).

Noen binder ordene i v. 15 sammen slik: «at vi, tro mot sannheten, skal vokse opp i kjærlighet» osv. Vår gamle danske oversettelse har: «Sannheten tro i kjærlighet» – et ord som jo har fått en stor plass i menigheten. Men hvordan ordene enn blir føyd sammen, er innholdet i dette verset likevel at sannferdighet og kjærlighet skal være grunnpreget hos Herrens hellige. Det skal være deres åndelige vern mot løgnen og egenkjærligheten, som også gjerne følges ad.

En moden, befestet og åndelig våken tilstand er målet for Guds menighet. Det nås i samme grad som Kristus selv får lov til å fylle sine hellige. Da smelter de hellige sammen i ham til ett hjerte og én sjel, til å bli enige i sinnet.

Gid alle prester ville forstå at det embetet de var betrodd, bare var en tjenergjerning! Den skulle tjene til de helliges fulle utrustning, til å gjøre bruden i stand og pynte henne for hennes himmelske brudgom. Akk, mange stakkars prester synes heller å forstå oppgaven sin slik at de skal stikle mot de hellige. De ser på dem som urolige hoder, som folk de ikke skal ha det minste å gjøre med. Men la oss som har fått den lykkelige lodd å stå som troende prester midt iblant de hellige, aldri glemme at Kristus satte oss til å tjene hans menighet.

Når irvingianerne ut fra v. 11 har villet bevise at det skulle innsettes nye apostler, fordi de hellige ellers ikke skulle kunne bli fullt utrustet til Herrens komme, tar de feil. De apostlene Herren en gang har innsatt, har menigheten ennå. Deres vitnesbyrd lyder ennå iblant oss, og vi trenger ingen nye apostler. Kristus har heller ikke gitt menigheten sin slike. Denne læren om nye apostler ut over de tolv hører med til de mange stormene av forvirring som gjennom tidene har faret over menigheten.

Men måtte også Herrens hellige virkelig la seg utruste til modenhet og vekst! Hvor ofte ser vi ikke at selv Guds barn som en skulle tro

ikke var blant de minste, blir et lett bytte for falsk lære og svermeriets listige knep! Det avslører en betydelig mangel hos slike Guds barn. Hvor vi trenger modne, faste folk som ikke lar seg drive omkring som bølger!

Mange stormer og falske lærdomsvinder blåser også opp i våre dager. Det er vinden fra den nedbrytende bibelkritikken – hvor mange har ikke, særlig blant prestene, vist seg å være som bølger mot den! Det er den falske fullkommenhetslæren med all den djevelske kløkt og forførelse som den skjuler i sitt fang og forblinder mennesker med. Og som det verste av alt er det den nye rasjonalismen, som fornekter Kristus som Guds evige, enbårne Sønn.

Ja, det er nok av angrep fra alle kanter i våre dager. Her trengs en myndig, moden menighet, der hjertene står sammen og hvert øye er rettet opp mot Kristus, ikke ut mot alle de mange menneskemeningene. Løgnens far vil splitte hjertene, men ut fra Kristus får hele menighetens legeme sin livsnæring til «vekst i kjærlighet» (v. 16).

V. 16 er et rikt og dypt ord om fellesskapet. Legemet er «sammenføyd og holdt sammen» ved alle de mange leddene (egentlig «ved hvert hjelpens bindeledd», det vil si hvert bånd Herren gir menigheten sin til hjelp). Hvert lem har sin tilmålte kraft og gjerning og utvikler seg for dette formålet.

På samme måte er det med menighetens legeme. Det er en hellig organisme, og hvert eneste bånd som binder de hellige sammen, skal vi ta imot som en velsignet hjelp fra Herren til vekst for hans folk. Også felles arbeid og felles oppgaver – alt slikt er en nådig hjelp fra Herren til å binde sammen. Og når så hvert lem i ydmykhet og troskap vil gjøre det det kan, alltid med det beste for helheten for øye, virker det hele sammen til Herrens ære.

Men hele denne underfulle virksomheten av Ånden i fellesskapets legeme henter sin livskraft fra Kristus. Hele legemet suger livet sitt fra ham som er legemets hode. I denne sammenhengen må vi tenke på Herrens nattverdbord. Der henter legemet i dypeste forstand liv fra Kristus til vekst i kjærlighet. Samtidig blir forbindelsen mellom de enkelte lemmene styrket og befestet, og hvert enkelt lem får sin velsignelse av det på sin egen måte.

Slik vokser Kristi kirke opp til den kjærlighetens enhet som er dens mål – alt ut fra Kristus.

418. *De forskjellige gavene i menigheten er alle gaver fra den ene og samme Herre, og alle sikter mot det ene og samme målet: de helliges fullkomne utrustning* (4,7–16)

Så, Gud og Frelser mild og blid,
du holder oss i live.
Fra nå og inntil evig tid
vi i ditt samfunn blive,
her i din kirkes lys og fred,
og etter dødens bitterhet
i himmerik med ære.

419. Å avlegge det gamle mennesket og ikle seg det nye (4,17–24)

I de foregående avsnittene hadde Paulus formant de hellige til å vandre verdig etter sitt høye kall, først og fremst til å vokse i dette å være ett hjerte og én sjel i kjærlighet. Men skulle dette lykkes, var det helt avgjørende at bruddet med hedenskapets vesen ble holdt fast og gjort virkelig fra dag til dag. I det andre kapitlet hadde apostelen med levende farger skildret den forandringen som var skjedd i deres stilling, da de gikk over fra død til liv. Men til denne forandringen i stilling måtte det også svare en forandring i vesen.

Med dypt alvor innskjerper apostelen hva det bruddet de hadde gjort med hedenskapet, betyr. «Dette sier jeg da og vitner i Herren», det vil si i Herrens navn, i samfunn med ham – slik lyder ordene hans (v. 17). Og nå maler han med korte, faste trekk hedenskapets dype mørke. De vandrer i «sitt tomme sinn», sier han. Hele deres tilværelse er rettet mot det forfengelige og er derfor tom.

Og dette gjelder både tankegangen deres, som er «formørket», og livet deres, som er «fremmed» (v. 18) for livet i Gud. Slik er tilstanden deres fordi «uvitenheten» ruger over det indre i dem. Men denne uvitenheten er selvforskyldt, ved at de har «forherdet sine hjerter». De kan ikke se sannheten fordi de ikke har villet det, men har forherdet hjertet mot den åpenbaringen fra Gud som møtte dem både i naturen og i samvittigheten (se Rom 1,19 og 2,15).

Dermed er de blitt «følelsesløse» (egentlig «har sluttet å føle smerte»). Synden og savnet av gudslivet smerter dem ikke lenger. Slik er

det jo dessverre også med så mange vantro døpte mennesker som har det godt i synden – i hvert fall ser det slik ut for en tid.

Som de to hovedlastene i hedenskapet finner vi her, som flere andre steder, kjødelig urenhet og griskhet (v. 19). Begge disse syndene møtes i begjæret.

Etter denne skildringen av hedenskapets dypt sunkne tilstand (v. 17–19) går apostelen nå over til å vise motsetningen i det kristne livet (v. 20–24). Hadde de rett hørt om Kristus (v. 20–21), slik sannheten er i ham – og det hadde de jo, etter det evangeliet Paulus hadde forkynt blant dem – da hadde de også hørt at troen på Kristus førte med seg dødsdom over det gamle mennesket etter deres «tidligere ferd» (v. 22).

Dette «gamle mennesket» betegner naturen vår slik vi er født med den, den falne, besmittede naturen, som stadig blir fordervet og ødelagt «ved de forførende lyster». [Det kan også oversettes «ved bedragets lyster», for synden blir sett som det store bedraget (Hebr 3,13).]

Dette gamle mennesket regjerte jo i den tidligere ferden. Men et omvendt menneske kan ikke få lov til å beholde noe som helst av sitt gamle liv. Det må alt sammen «avlegges».

I Kol 3,8–9 sier Paulus på én gang: «legg av …» og «Dere har jo avkledd dere det gamle mennesket». Og slik er det jo. Med hjertets vilje har et Guds barn avlagt det gamle; det hører fortiden til (2 Kor 5,17). Men i det daglige livet skal denne viljen gjøres virkelig gjennom en stadig kamp. Bare slik kan den andre siden av sannheten i Kristus komme til sin rett: at vi blir «fornyet i ånd og sinn». Det råtne treet må felles for at det gode treet kan få makt.

Når det her (v. 23) sies at et Guds barns fornyelse skal ha sin rot i vår ånd og vårt sinn, betyr det jo at fornyelsen må skje innenfra. Det er ikke nok at de ytre gjerningene våre blir annerledes.

Hvordan denne fornyelsen skjer, sies i v. 24. Den skjer ved en stadig tilegnelse, ved at vi «ikler» oss «det nye menneske». Dette nye mennesket er «skapt etter Gud», det vil si etter Guds bilde, i «sannhetens» vesen (i motsetning til «syndens svik»). Og sannhetens vesen åpenbarer seg som rettferdighet og hellighet. (Rettferdighet betegner her det rette sinnet overfor mennesker, hellighet det rette sinnet overfor Gud.)

Spør vi når og hvor det nye mennesket er blitt skapt i oss, er svaret: i dåpen vår. For der ble vi ikledd Kristus (Gal 3,27). Der fikk vi del i

Kristi død, så det gamle mennesket skal dødes, og i Kristi liv, så det nye mennesket skal komme fram (Rom 6).

Men dette nye mennesket skal vi ikle oss gjennom troens daglige strid. Det nye livet må leves og må komme fram gjennom det gamle menneskets død, ellers blir det kvalt av det gamle mennesket.

Denne stadige kampen for å gjøre det gamle menneskets død og det nye menneskets liv virkelig er den nødvendige betingelsen for den veksten i kjærlighet som apostelen talte om (v. 16).

Hvordan denne veksten skal virkeliggjøres i livets enkelte forhold til nesten, hører vi om i slutten av kapitlet (v. 25–32).

Kjød og blod under fot,
så får kjempen lyst og mot.

420. Kjærligheten til nesten i det daglige liv (4,25–32)

I det foregående hadde apostelen formant leserne til å gjennomføre stadig dypere det bruddet med det gamle vesenet som de hadde gått inn på da de vendte seg til Herren og ble født på ny i dåpen. Nå går han over til formaningene i det enkelte. Det er fortsatt kjærligheten han innskjerper, i de forskjellige formene den viser seg i: i sinnelag, tale og omgang. Her har han særlig de enkelte lemmene i fellesskapet for øye.

Den første formaningen hans her gjelder sannhet i talen. Denne formaningen knytter seg nært til det han i v. 24 sa om det nye menneskets vesen, som er skapt etter Gud i den rettferdighet og hellighet som er av sannheten. At det er kjærlighetens sinn som også skal drive sannheten fram, ligger i begrunnelsen: «For vi er jo hverandres lemmer.» Her er det altså tale om de helliges forhold til hverandre.

Men utelukker kjærligheten all løgn mellom Guds barn, så utelukker den også all syndig vrede (v. 26–27). Apostelens ord er ikke rettet mot all vrede. Det finnes en hellig vrede, som nettopp henger sammen med den sanne kjærligheten (se Mark 3,5 og 10,14: vår Frelsers vrede). Ordene «Bli vred, men synd ikke!» er hentet fra Sal 4,5, og meningen er: Forsynd dere ikke i vreden.

Og det er særlig to punkter apostelen peker på i denne sammenhengen. For det første må vreden ikke få lov til å bli boende hos oss natten over. Den må ikke leve lenger enn den dagen den ble født. For det andre må djevelen ikke få rom i vreden. I vreden glemmer en lett å våke, og slik gir en djevelen en gunstig anledning. Vreden må altså ikke vare ved, og en må være våken og på sin post mot djevelen.

Til formaningen mot løgn og vrede knytter apostelen (v. 28) også en formaning mot å krenke kjærligheten ved å ta fra nesten det som er hans. I v. 19 så vi at griskheten og det timelige begjæret ble betegnet som en av hedenskapets grunnsynder. Tyveri var jo et grovt utslag av dette sinnet. At apostelen nevner det, gir oss et innblikk i tilstanden i de unge menighetene av kristne fra hedningene. Den gamle surdeigen var ikke så lett å få ut.

Men tyven skal vite at han synder hardt mot kjærlighetens bud. Kristendommen viser ham en vei som er stikk motsatt: å arbeide med et selvfornektende sinn for å kunne ha noe å gi til dem som trenger det.

Men verre enn å skade nesten på eiendommen hans er det å skade ham på sjelen. Det kan skje ved påvirkning gjennom dårlig tale. Derfor møter vi her i v. 29 en formaning mot råttent snakk. Råtten tale er tale som er uttrykk for og preget av urenhet. Hvor mye skade kan ikke et slibrig ord gjøre, slik Brorson synger i salmen sin: «Et syndig ord i Adam for, det la verden øde.»

Nei, et Guds barns tale skal ikke virke til å bryte ned det gode, men til å bygge opp troen, så den kan bringe velsignelse (nåde) med seg til dem som hører oss tale. Hvor viktig er det ikke å ta denne formaningen til hjertet og sette vakt ved våre leppers dør (Sal 141,3)!

Og dette så mye mer som råttent snakk ikke bare krenker kjærligheten til nesten, men dermed også gjør Guds Hellige Ånd sorg (v. 30). Det er den Ånden som i barmhjertighet arbeider på å hellige sjelene våre, og som vi har fått som segl til forløsningens dag. For en veldig nåde å ha Åndens segl og vitnesbyrd om at vi er Guds barn (Rom 8,16)! Ved det blir et Guds barn holdt oppe i stridens dager, til den fulle forløsningen bryter fram når Herren kommer igjen.

Hvor utakknemlig å gjøre Guds gode Ånd sorg, og hvor farlig! For tar en det lettsindig med å gjøre Guds gode Ånd sorg, kan det ende med at en kommer til å stå denne Ånden imot, ja, spotte den (Matt 12,31).

Så slutter apostelen (v. 31–32) med å samle disse enkelte advarslene og formaningene i en sum. Han forbyr alt ukjærlig vesen i tanke, tale og gjerning (bitterhet – skrål og spott (her mot brødrene) – ondskap). Og han pålegger de hellige det velvillige, barmhjertige sinnet mot hverandre, så de stadig tilgir, fordi de selv har fått tilgivelse fra Gud.

Måtte hjertet vårt virkelig gjemme disse formaningene og svare på dem som Maria svarte engelen (Luk 1,38): «Det skje meg etter ditt ord!»

Gi da, o Herre Jesus Krist,
ditt sinn nå seier i oss til sist,
så lammene kan alle sammen
bare få én sjel, ett hjerte! Amen.

421. «Vandre som lysets barn» (5,1–14)

I de to første versene avslutter Paulus på en måte det han har sagt om det kjærlighetens sinn som skulle råde mellom Guds barn. Han samler formaningen i dette: «Bli derfor Guds etterfølgere» (v. 1). Gud tilga oss og elsket oss, og vi har fått lov til å kalles «hans elskede barn». Da må vi også ligne ham og «vandre i kjærlighet» (v. 2), slik Guds kjærlighet har møtt oss i Kristus, som i kjærlighet ga seg selv for oss.

Kristi kjærlighet er ikke bare et forbilde. Den er også den livskilden som de hellige alltid kan hente ny kraft fra til å elske hverandre. For vår skyld ga han seg selv «som en gave og et offer». Det stedfortredende ligger i ordet «offer», et slaktoffer, som betegner gaven hans som et sonoffer. Og det var et offer som var «en vellukt for Gud». Sønnens offer var i dypeste forstand til Faderens velbehag.

Et så høyt forbilde som Kristi kjærlighet, som ga seg selv, er gitt oss for at vi skal følge det i forholdet til hverandre. Med dette avslutter apostelen denne formaningen. Både det første ordet i den (4,2) og det siste (5,2) hadde det samme innholdet: Elsk hverandre!

Deretter går han over til en ny rekke formaninger, der formaningen til hellighet og renhet er grunntonen (5,3–6,9). Også her er det de to hedenske grunnsyndene, urenheten og pengegriskheten, advarselen særlig retter seg mot (v. 3–5). Slikt skulle ikke engang nevnes blant dem som hadde fått det store nådenavnet: Guds hellige.

I v. 4 er det urenheten slik den viser seg i vesen, tale og skjemt, Paulus stempler som usømmelig. «Skamløshet» betegner all slags usømmelig og frekk oppførsel. Av dette trekker apostelen særlig fram «dumt snakk», tåpelig og flau tale. «Lettsindig skjemt» betegner all

den slibrige og tvetydige talen som viser at en morer seg over synden. Nei, sier Paulus, ikke noe slikt usømmelig vesen! Det har dessverre vært velkjent til alle tider, men det var særlig framtredende i den greske hedenske verden. Nei, la munn og hjerte være fylt av takk til Gud! Det gir en annen tale og et annet vesen, med hellig alvor og hellig glede.

For å sette strek under advarselen sin framhever Paulus at de jo visste og skjønte at verken den som driver hor, eller den som er pengegrisk, har arv i Kristi og Guds rike. «Kristi og Guds», står det. For Kristi rike, som blir åpenbart i herlighet ved hans gjenkomst, går til slutt over til å bli Faderens rike (se 1 Kor 15,24: «Deretter kommer enden, når han overgir riket til Gud og Faderen»).

For riktig å understreke at pengegriskheten er en synd på linje med hor, kaller Paulus den pengegriske «en avgudsdyrker» (v. 5). La oss aldri glemme at Guds ord gir pengegriskheten en slik plass! I dagliglivet regnes den som regel for mindre skammelig enn hor, men Guds ord setter disse syndene side om side.

I v. 6 understreker Paulus det han sa i v. 5, at slike synder utelukker fra Guds rike. Fra de hedenske omgivelsene lød det nemlig nok av røster til de kristne om at slike synder ikke var så farlige, men helt naturlige. Det hører vi så ofte også i dag, både fra vantro mennesker generelt og i bøker og avisartikler av vantro forfattere.

La da apostelens ord lyde over alle disse røstene med sin dom: «La ingen bedra dere med tomme ord! For det er jo på grunn av disse ting at Guds vrede kommer over vantroens (egentlig: ulydighetens) barn.» Gud lar seg ikke spotte. Allerede her i tiden, men helt sikkert ved den siste dom, skal vreden komme over alle som lever i slike synder.

I v. 7–13 advarer apostelen de hellige på det alvorligste mot å skikke seg lik verden i slikt (v. 7). Han viser til at Herren jo hadde tent sitt lys i dem. Det mørket som hørte med til livet uten Gud, var forbi. Nå gjaldt det å vandre som «lysets barn» og bære lysets frukt (v. 8–9), som viser seg i «all godhet og rettferdighet og sannhet». Det er frukter som er helt motsatt de urene utslagene av vantroens vesen.

Men å vandre som lysets barn skjer nettopp ved at vi vandrer i lyset fra Guds ansikt. Da legger vi stadig livet vårt fram for Herren og lar det som er «til behag for Herren», være den avgjørende prøvesteinen (v. 10).

Og på den andre siden: Skal vi virkelig ta avstand fra mørkets ufruktbare gjerninger, er det ikke nok å holde seg borte fra dem. De kalles ufruktbare fordi de aldri kan bære frukt til liv, men bare virker død. Nei, de skal også angripes, de skal «refses» (v. 11). Den danske generalen hadde rett som svarte slik da han fikk ordre om å dekke tilbaketoget fra Dannevirke mot fienden: «Så må jeg angripe.»

Riktignok er det slik at det mørkets barn driver med i det skjulte (v. 12), er det en skam å tale om. Men det betyr på ingen måte at de kristne skal lukke øynene for det. Tvert imot skal de skammelige syndene refses ved at lysets barn trer kraftig fram mot dem. De skal dras fram i lyset og få sin dom. Slik skal lysets barn være jordens salt og hindre at forråtnelsen brer seg.

Guds barn eier hellighetens lys, som kan åpenbare og avsløre mørkets vesen. Vi skal fram med dette lyset, og velsignelsen av det kjennes også på virkningen. Lyset gir seg selv vitnesbyrd ved at det har denne makten til å åpenbare (v. 13).

Ordene «alt som blir åpenbart, er lys» (v. 14) gir en dyp og vakker tanke: Når mørkets vesen blir dratt fram av lyset, blir det også påvirket av lyset og mister noe av sin ondskap. Fra denne virkningen kan vi slutte oss til årsaken, til lysets velsignede kraft.

I disse ordene (v. 11–14), særlig i v. 13–14, er det gitt en kraftig veiledning til mye velsignelse. På den ene siden kaller dette ordet Guds barn fram til kamp mot alt usedelig vesen, slik det møter oss både i livet omkring oss og i den skammelige smusslitteraturen.

Vi har en forening blant oss som kaller seg «Vigilia» (våkenhet, vakthold, årvåkenhet). Den har nettopp som oppgave å la kristentroens hellige lys falle over alt det mørkets kryp som lister seg fram i den usedelige litteraturen, i usedelige bilder og i de usedelige varietéene. I en slik kamp må alle Herrens hellige stå sammen i enfoldig tillit til ordet her: «Når alt dette blir refset, blir det avslørt av lyset» (v. 13).

På den andre siden gir dette ordet også et særlig alvorlig råd til alle som går omkring som treller under skjulte synder. La det komme fram i lyset, stakkars menneske! Bekjenn det for et av lysets barn, og du skal se at ordet har rett når det sier: «Alt som blir åpenbart, er lys.» Du skal få hjelp. Det skal komme lys inn i din elendighet, så du selv kan bli hjulpet til å bli lys i Herren og komme ut av mørket.

Apostelen slutter denne utviklingen om kampen mellom lyset og mørket med å vise til Skriftens (Det gamle testamentes) rop om å tre fram i lyset: «Derfor sier Skriften: Våkn opp, du som sover! Stå opp fra de døde, og Kristus skal lyse for deg» (v. 14).

Det har vært en viss tvil om hvor dette ordet finnes i Det gamle testamente. Ordrett står det ingen steder. Men vi behøver ikke anta at apostelen henter det fra et apokryft skrift, slik noen mener. Nei, her har vi flere skriftord som er arbeidet sammen, slik vi møter det også andre steder der apostlene siterer Det gamle testamente.

Apostlene levde og åndet i Den hellige skrift og var fylt av dens hellige tanker. Tankene som møter oss i dette ordet, finnes først og fremst i Jes 60,1. Grunntanken der er at fra Guds menighet, som Herren skal komme til med sin herlighet, skal hans lys stråle ut også over hedningene, over dem som ennå sitter i mørket, så også de skal få del i menighetens lys.

Denne grunntanken i det profetiske ordet er jo helt den samme som den apostelen uttaler her: Lyset skal fra menigheten kaste sine stråler ut i hedenskapets syndemørke. I Jes 60,1 står det: «Stå opp, bli lys! For ditt lys kommer.» Dette ordet er først et løfte til menigheten, men fra menigheten må det igjen gå ut til dem som er utenfor, i mørket.

Når apostelen gir ordet formen «Våkn opp, du som sover! Stå opp fra de døde», finner vi en gjenklang av Jes 26,19: «Dine døde skal bli levende. Mine lik skal stå opp. Våkn opp og juble, dere som bor i støvet!»

Andre (Rørdam) mener at ordet er hentet fra en salme i menigheten, som igjen har hentet innholdet sitt fra profeten Jesaja. Men hvordan det enn forholder seg med dette, er ordet et Åndens ord, fylt med Skriftens hellige tanker.

Ordet viser oss tre ulike stadier: den som sover, den som er vakt, og den som har stått opp til Kristi lys. Vantroen er jo en søvn, men en uhyggelig søvn, en dødssøvn. Guds menighets misjon er stadig å la lyset skinne over dem som sover, så de ikke lenger kan sove og drømme sine ufruktbare drømmer, men kan våkne til sannhets erkjennelse. Da ser de synden sin i sannhetens dagslys, men de ser også frelseshåpet i Kristus lyse mot seg.

Men til dem som er vakt, skal det lyde: «Stå opp fra de døde!» Det er ikke nok å være vekket. Nei, det gjelder virkelig å stå opp og ikle

seg rettferdighetens kledning og Guds fulle rustning. Hvis et vakt menneske lenge nøler med virkelig å stå opp til livet med Kristus i tro og forsakelse, er det fare for at det til slutt kan bli sløvt og slumre inn igjen.

Til sist viser ordet oss et Guds barns liv i det vakre bildet av en vandring der Kristus alltid lyser for oss. Han sender sine nådestråler inn gjennom alle sorger og kamper og over den dagsgjerningen han unner oss i sin tjeneste. Og til sist lyser han over vår vandring gjennom dødsskyggens dal og inn i det evige lyset.

Jeg gikk i dødens mørke før,
men gjennom livets åpne dør
bestråler nå meg himlens glans,
som skal oppfylle sinn og sans,
så jeg i lyset vandrer så
som lysets barn det komme må.

422. «Bli fylt av Ånden» (5,15–21)

I dette avsnittet fortsetter apostelen å utvikle hva det vil si å vandre som lysets barn, med flere formaninger. Først formaner han (v. 15) til å vandre «varlig», etter grunnteksten egentlig «nøyaktig», med nøye omsorg for de daglige oppgavene og pliktene («ha et øye på hvert skritt»). «Ikke som uvise, men som vise», føyer apostelen til.

Men visdommen skal nettopp kjennes på at en forstår å kjøpe «den laglige tid» (v. 16) og bli herre over tiden. Det kan koste litt av morgensøvnen, for at en kan få laglig tid til bønn. Eller det kan koste litt anstrengelse eller kamp for å nå fram til mennesker med et vitnesbyrd. Det hører sannelig mye visdom til for å få sin tid virkelig helliget Herren og lagt under ham, så den ikke blir sløst bort og forsømt.

Men om dette gjelder det, føyer apostelen til, «for dagene er onde». Her er det alltid nok som legger hindringer i veien, både innenfra, fra vårt eget kjød, og utenfra, fra verden og djevelen. Det kommer ikke av seg selv å få tiden lagt til rette. Nei, det koster kamp og offer. Men det bringer rik velsignelse å eie denne visdommen når det gjelder tiden. Da lar vi oss ikke i uforstand (v. 17) drive av tidens strømninger, men forstår å skjønne «hva som er Herrens vilje» til enhver tid.

Som et enkelt punkt trekker apostelen fram til advarsel en svært dårlig måte å bruke den kostbare tiden på: å «drikke seg drukken av vin» (v. 18). Kystlandet i Lilleasia var kjent for sin rikdom på vin, og blant hedningene ble det regnet for helt tillatt å drikke seg full. Nei, sier apostelen, i rusen er det utskeielser. Den rokker alltid ved kjødets skranker, og det gamle syndemennesket slår seg løs. Det er ikke den begeistringen Guds barn skal søke, men en helt annen: å bli «fylt av Ånden». Da skulle de erfare hvordan det indre livet deres ble løftet opp i hellighetens rene lue.

Hva det vil si å være «fylt av Ånden», utvikler apostelen nå (v. 19–21). Vinrusen løser tungens bånd til lettsindig tale og sang. Men Guds Ånd vil løse hjerte og tunge så de hellige tonene klinger mellom Guds barn «med salmer og lovsanger og åndelige sanger». Denne sangen og strengeleken vil da ikke bare klinge fra tunge og lepper, men ha sitt utspring i hjertets sang og harpeklang for Herren (v. 19). Dette siste, å synge og spille for Herren i hjertet, kan også de være med på som ikke har fått sangens gave her på jorden.

Sang og musikk hører ikke bare tiden til, men også evigheten. Her på jorden har djevelen så ofte tatt disse herlige kreftene i sin tjeneste for å bedåre og adsprede mennesker med dem. Men i hans rike ender det til sist i den skjærende disharmonien, de skurrende og uhyggelig falske tonene som fyller helvete. I himmelen derimot skal de frelste evig synge den nye sangen i englekor, alle de som her på jorden lærte å synge og spille for Herren.

Som grunntonen i sangen for Herren, både den som høres, og den stille, der Ånden fyller hjertet, nevner apostelen i v. 20 takken til Gud og Faderen i vår Herre Jesu Kristi navn. I frelste synderes hjerter må takketonen alltid klinge, og det «for alle ting». Hver gang takken forstummer, er Guds Ånd trengt tilbake i hjertene våre.

Den samme Guds Ånd lærer oss riktignok også det dype sukket over synden. Men der Ånden er, klinger dette sukket aldri alene. Det er alltid forent med takk («som sørgende, men alltid glade», 2 Kor 6,10). Her på jorden vil sukk og takk alltid følges åt der hjertet blir drevet av Ånden. Det er den ydmyke takken Guds Ånd lærer oss, for han minner oss stadig om at vi i oss selv ikke har fortjent annet enn straff.

Det falske svermeriet om fullkommenhet vil allerede her på jorden stryke sukketonen og bare takke. Men da blir takken overfladisk og får ikke den rene klangen. På den andre siden er hjertets harpe også falsk når det alltid bare er sukketonen som har overvekten. Nei, der Guds Ånd fyller hjertet, vil troens glede og takk alltid ha overvekten og være den sterkeste klangen.

Det har ofte vært vanskelig for Guds barn å si takk «for alle ting». Men det står jo likevel at «alle ting samvirker til gode for dem som elsker Gud» (Rom 8,28). Også det som kjennes tungt, er likevel alltid bare et uttrykk for Guds kjærlighet i Jesus Kristus.

Det læres bare i Kristus. I dette navnet er jo hele nådens fylde gitt oss, og der ligger den store vissheten om at alt er nåde. For han som ga oss Jesus, hvordan skulle han ikke også gi oss alt annet av nåde? Er vi i Jesus, kan Guds vrede ikke lenger nå oss. Gjennom Jesu navn når bare Guds nåde hjertene våre.

Men slik ydmykhetens tone må være innerlig knyttet til takketonen overfor Gud, må den heller ikke mangle overfor mennesker. Derfor føyer apostelen til (v. 21), som noe som hører med til å være fylt av Ånden: «Underordne dere under hverandre i Kristi frykt.» Guds Ånd lærer oss ikke å herske over hverandre, men å tjene hverandre i ydmykhet. Dette hører med til den rette, hellige ærefrykten for ham som har sagt til sine tjenere: «Den største blant dere skal være som den yngste, og lederen skal være som tjeneren» (Luk 22,26).

Lovprisning, takk og ydmykhet – det er tre herlige himmeltoner fra fylden av Guds Ånd.

Gi så oss med ild på tunge
takk og lovsang deg å sjunge
for det ord som til oss lød;
først å lytte, så å lyde,
med vårt Adams-liv å bryte,
tjene deg i liv og død.

423. Ekteskapets helliggjørelse etter det høye forbildet i forholdet mellom Kristus og hans menighet (5,22–33)

I v. 21 har apostelen slått an grunntonen i de troendes forhold til hverandre: den tjenende ydmykheten som underordner seg. Han har knyttet dette til frykten for Herren for å vise at den som krenker sine medkristne, krenker det han skylder Herren. Nå overfører han dette på de ulike forholdene i samfunnet. Først gjelder det forholdet mellom hustru og mann (v. 22–33), deretter mellom barn og foreldre (6,1–4) og til sist mellom tjenere og herrer (6,5–9). Han begynner alltid med den underordnede parten, men uten å glemme hva den overordnede skylder.

Apostelen Peter kommer med lignende formaninger om hvordan troen skal hellige familielivet og det borgerlige samfunnslivet (1 Pet 2,13–3,7). Men han har for øye det forholdet der bare den underordnede parten var troende, mens de overordnede – øvrigheten, ektemannen, husbonden – var hedninger. Peter er derfor særlig opptatt av at de ikke skal gi verden rettferdig grunn til å klage, men «ved å gjøre det gode» skal «stoppe munnen på uforstandige og uvitende mennesker» (1 Pet 2,15). Paulus har her bare forholdet mellom kristne for øye.

Som i 1 Kor 11 slår Paulus her fast at hustruens stilling overfor sin egen mann er et forhold der hun underordner seg. Og han føyer til at hun skal underordne seg «som under Herren». Når den troende hus-

truen ser lydigheten mot mannen sin som lydighet i Herrens tjeneste, blir hennes underordning helliget og gjort fri fra trellefrykten.

Denne lydigheten hos hustruen begrunner Paulus med at mannen er kvinnens hode. Han er av Gud satt til å styre og lede (1 Mos 3,16). Enda sterkere innskjerper apostelen dette ved å stille mannens forhold til hustruen sammen med Kristi forhold til menigheten. Allerede i Det gamle testamente blir bildet av Herren som ektemann for Israels menighet brukt ofte (se blant annet Jes 54,5: «For din skaper er din ektemann, Herren, hærskarenes Gud, er hans navn»).

Riktignok er apostelen klar over at det i forholdet mellom Kristus og menigheten er noe som ikke har noe motstykke i ektefellenes forhold til hverandre. Kristus er nemlig ikke bare menighetens hode, men også, og først og fremst, dens frelser, «sitt legemes frelser» (v. 23). På dette punktet, når det gjelder Kristi frelse, står hustruen jo likt med mannen.

Det opphever likevel ikke hustruenes plikt til å være lydige mot mennene sine. Nei, «likesom menigheten underordner seg under Kristus, så skal også hustruene underordne seg under sine menn i alle ting» (v. 24). «I alle ting», sier Paulus, for det er jo til kristne ektefeller han skriver. Men for at dette ikke skal bli misforstått, legger han nå mennene alvorlig på hjertet hva de skylder hustruene sine.

Skylder hustruen sin egen mann underordning, så skylder han henne kjærlighet. Og her går han nå dypere inn på det høye forbildet ektemennene har i Kristi kjærlighet til menigheten (v. 25–32). Dermed er all tyrannisk framferd mot hustruen utelukket som usømmelig.

Kristi kjærlighet til menigheten var jo den innerlige kjærligheten som ga seg selv for den (v. 25), og det i en grad som selvsagt går langt ut over det som kan være tale om i mannens forhold til hustruen. I v. 26–27 sier han at målet med at Kristus ga seg selv for menigheten, var at den skulle helliggjøres og herliggjøres. Og hvordan det skjer, viser han med disse ordene: «for å hellige den ved å rense den ved vannbadet i Ordet» (rettere: «med et ord»).

Her ser vi tydelig nok dåpens bad stilt fram for oss. I det møter vannet oss forbundet med det mektige, livsskapende ordet, og gjennom det kommer den rensende kraften i Kristi blod over oss. Den vasker oss fra vår syndeskyld og gir oss nådestanden som et folk helliget Herren.

Men dåpens nåde gjemmer også i seg kreftene til menighetens herliggjørelse. Kristus virker ved sin Ånd i dem som er døpt, med dette for øye: at menigheten en gang kan stå fremstilt for hans åsyn som en herlig brud «uten flekk eller rynke» (v. 27). Da er den fullkommen renset, ikke bare fra syndens skyld, men også fra all syndens urenhet, som et herlig bilde av sin herlige Frelser.

Her minnes vi apostelens ord i 2 Kor 11,2, der han skriver til korinterne: «Jeg har jo forlovet dere med én mann, for å fremstille en ren jomfru for Kristus.» I denne herlige skildringen av Kristi kjærlighet til menigheten ligger det jo et hellig forbilde for ektemannen. Også han skal elske sin hustru, ikke med en kjødelig kjærlighet, men med en kjærlighet som tar sikte på hustruens sjel og som også søker å være til velsignelse for hennes helliggjørelse og herliggjørelse i Herren. Men her ligger det også en veiledning for begge ektefellene om hvor de skal hente kreftene til å få samlivet sitt i ekteskapet helliget.

Slik Kristus elsket menigheten, sitt legeme, slik skylder også mennene «å elske sine hustruer som sine egne legemer» (v. 28). Like visst som mannen er hustruens hode, er også hun hans legeme. Hun hører med til hans person på grunn av den innerlige forbindelsen mellom mann og hustru som er gitt i og med ekteskapet. De to er nå i den grad ett at mannens kjærlighet til hustruen i virkeligheten er kjærlighet til seg selv. Hun er jo en del av ham.

Ville han ikke elske henne og gjøre vel mot henne, ville det være like unaturlig som å «hate sitt eget kjød» (v. 29). Det gjør jo ingen. Enhver vil gjerne la legemet sitt få all nødvendig føde og vederkvegelse, næring og pleie.

Han «nærer og varmer det», står det, og grunnspråkets ord betyr egentlig at han varmer det, verner om det og steller godt med det. Slik taler vi jo også om at Herren med sitt hjerte «gjennomvarmer» de troende sjelene. Derfor føyer apostelen også til: «slik også Kristus gjør med menigheten» (se også Herrens eget ord om hvordan han vil samle oss «som en høne samler kyllingene sine under vingene», Matt 23,37).

Når det i v. 29 tales om ikke å hate «sitt eget kjød», menes det jo ikke den syndige, kjødelige naturen. Den skal ikke pleies, men «korsfestes» (Gal 5,24). Nei, det er legemet som sådant som er ment.

Og nettopp ut fra «legemet» fører apostelen, båret som han er av Guds Ånd, sammenligningen mellom Herrens forhold til menigheten

og det ekteskapelige forholdet mellom mann og hustru enda et skritt dypere. Ved skapelsen ble kvinnens legeme dannet av mannens, og derfor søker disse to igjen mot hverandre i en enhet som er både åndelig og legemlig. Slik er det også i forholdet mellom Kristus og hans menighet (v. 30–32). Paulus sier: «Dette mysteriet er stort» (v. 32).

Kvinnen er ben av mannens ben og kjøtt av mannens kjøtt. Slik har menigheten sitt utspring i Kristus, og dens lemmer er «lemmer på hans legeme» (v. 30).

Ved skapelsen ble det sagt, nettopp fordi kvinnen var tatt av mannen: «Derfor skal mannen forlate sin far og sin mor og forbli hos sin hustru, og de skal være ett kjød» (1 Mos 2,23–24). Slik vil også Kristus forlate sin Fars lyse hjem og komme igjen for å hente bruden han kjøpte med sitt blod, til det himmelske bryllupet. Og da skal bruden gå inn i den aller innerligste enheten med ham, i det aller dypeste og mest vidunderlige samlivet i herlighetens rike. Der skal de to, den himmelske brudgommen og hans dyrekjøpte brud, smelte sammen til ett.

Sannelig, her står vi ved det som ennå er en hemmelighet, skjult for øynene våre. Men for et salig håp som ligger i dette! Og hvor blir ikke ekteskapets samliv mellom mann og hustru opphøyet og helliget ved dette, det svake forbildet på den innerlige foreningen mellom Kristus og hans menighet! For en uendelig motsetning til det skitne, dyriske synet på ekteskapet som den frie kjærlighetens apostler søker å spre!

Fra dette himmelske, høye og hellige forholdet mellom Herren og menigheten, som vår tro og vårt håp gjelder, vender apostelen så tilbake (v. 33) til det lille bildet av dette som vi har i ekteskapet. Han sier: «Men (for ikke å gå videre inn på denne hemmeligheten om Herren og menigheten) også hver enkelt av dere skal elske sin hustru som seg selv, og hustruen skal ha ærefrykt for sin mann.»

Hele dette dype avsnittet om Kristi kjærlighetsliv med menigheten, som her på jorden når sin innerligste oppfyllelse ved nattverdbordet, må legge den gamle sangerens bønn inn i hjertet vårt:

Jesus, din søte forening å smake
lenges og trenges mitt hjerte og sinn;
riv meg fra alt det meg holder tilbake,
drag meg i deg, min begynnelse, inn!

424. Formaninger om forholdet mellom barn og foreldre, tjenere og herrer (6,1–9)

Etter å ha talt om hvordan ekteskapet skal helliges, vender apostelen seg nå til det neste grunnforholdet i familien, forholdet mellom barn og foreldre. Også her begynner han med den underordnede parten, nemlig barna (v. 1–3), og det er om lydigheten han samler formaningen sin til dem. «For dette er rett», føyer han til, det vil si i samsvar med Guds vilje.

Med tillegget «i Herren» blir lydigheten betegnet som en lydighet som springer ut av samfunnet med Herren. Derfor er dette ordet et sterkt vitnesbyrd om at barnedåpen allerede var i bruk i den apostoliske kirke. For det første tales det jo til barna som til medlemmer av menigheten. Denne formaningen står midt i en rekke formaninger til menighetens lemmer, og det var dåpen alene som ga adgang til menigheten. Og for det andre: Hvordan kunne han si til udøpte at de skulle lyde «i Herren»?

Apostelen begrunner formaningen til barna med å vise til det fjerde bud. Det er et vitnesbyrd om at han på ingen måte mener at Guds barn ikke har noe med loven å gjøre. Tvert imot viser han jo flere ganger til de ti bud (se for eksempel Rom 13,8–9).

Apostelen bemerker om dette fjerde bud at det er «det første av budene som det er knyttet løfte til» (v. 2). Riktignok nevnes det i 2 Mos 20,6, etter det første bud, et løfte om at Herren gjør miskunn mot tusener, mot dem som elsker ham og holder hans bud. Men det

løftet er knyttet til alle budene under ett. Først ved det fjerde bud kommer det særlige løftet om et langt liv «i landet», nemlig Kanaan.

Tanken om et jordisk løfte for lydighet mot det fjerde bud ligger likevel også for alle senere tider innesluttet i dette gammeltestamentlige ordet: «… og du må leve lenge i landet» (v. 3), eller som det heter i 5 Mos 5,16: «så dine dager må bli mange, og det må gå deg vel i det landet Herren din Gud gir deg».

For den nye pakts folk er Kanaan riktignok blitt til himmellandet, og den gamle pakts mer jordiske løfter er blitt fylt med evighetsinnhold. Men ennå gjelder det at gudsfrykten har «løfte både for dette livet og for det som kommer» (1 Tim 4,8). Og det har jo så ofte vist seg at det gamle løftet som er særlig knyttet til det fjerde bud, også har sin fulle gyldighet for det jordiske livet under den nye pakt.

Med v. 4 vender apostelen seg til fedrene, den overordnede parten. Mødrene nevnes ikke her, fordi ansvaret også for barna særlig ligger på mannen som hodet i ekteskapet. Hvor treffer ikke denne korte formaningen midt i blinken når det heter: «Vekk ikke sinne hos deres barn»! Det kan skje ved urettferdighet, urimelig hardhet, hissighet eller stadig smågnål. «Men oppdra dem med Herrens tukt og formaning», slik at det kan bli Herren selv som gjennom foreldrene oppdrar og formaner de små.

Jo bedre foreldrene lykkes i å behandle barna slik Herren vil ha dem behandlet, desto større blir velsignelsen. Og troende foreldre kan jo lære av den måten Herren behandler dem selv på. Troende foreldre er jo selv Herrens små, og vi erfarer at han behandler oss med en mild og kjærlig hånd, men på ingen måte en slapp hånd. Nei, tvert imot med en fast hånd.

Til sist går apostelen over til det tredje forholdet i hjemmet. Også her lyder formaningen først til den underordnede parten, tjenerne (v. 5–9). Da kristentroen trådte inn i historien, var trellevesenet, slaveriet, den eneste formen det gamle hedenskapet kjente tjenerforholdet i.

Verken Herren eller apostlene går rett ut mot dette slaveriet med krav om å avskaffe det. Herren begynner jo aldri med å forandre de ytre formene. Med sin stille makt former han om hjertene, og så forandres formene av seg selv. Vi viser til det som er sagt om dette i 1 Kor 7,21–24. Da kristentroen seiret, falt også slaveriet bort i sin gamle

hedenske form. Og i nyere tid har kristentroen også trengt slaveriet av afrikanere tilbake.

Herren begynner alltid med å ville skape det rette sinnet hos enhver i forhold til den plassen han er satt på. Også her peker formaningen på lydighet som tjenernes første plikt. Men når det straks føyes til: «deres herrer etter kjødet»,[1] lå det samtidig en trøst i det for de troende tjenerne. Deres jordiske herre hadde jo bare makt over kjødet deres. Deres egentlige herre var Kristus. Derfor skulle de i hele sin tjeneste gjøre sin gjerning som «Kristi tjenere» (v. 6), på samme måte som hustruene (5,22) ble formant til å underordne seg under sine egne menn som under Herren.

Av dette fulgte at de måtte tjene «med frykt og beven».[2] Med det menes ikke trellefrykt, ikke frykt for straffen, men den mest alvorlige omsorg for å oppfylle pliktene sine fullt ut. Videre fulgte det at de måtte tjene «av et oppriktig hjerte», ikke med tvesinn og hykleri, men i oppriktighet. Da ble ikke gjerningen deres en øyentjeneste som bare søkte å vinne menneskers gunst. Nei, det de var opptatt av, var å gjøre Guds vilje av hjertet (egentlig «av sjelen»).

Og av dette fulgte igjen at de måtte tjene «med et villig sinn» (v. 7). De la an på å tjene på beste måte i alle ting, for Herrens åsyn, enten herskapets øyne var over dem eller ikke.

Hvor blir ikke også tjenerforholdet opphøyet og helliget her, når det blir sett som en gjerning for Herren! Enten det melkes, pløyes eller gjøres rent, eller hva gjerningen nå består i – bare det hele gjøres for Kristus, faller det sannelig glans over selv den minste gjerning, og det må anspore. Derfor burde troende tjenestefolk alltid være de beste.

Men av å ta sin tjeneste opp for Herren følger enda en ting: Herren skal nok gi nådelønn (v. 8) til enhver som i lydighet mot ham og for hans skyld har gjort det gode, så langt vi nå makter det, og har tjent for hans åsyn. Men også det kan jo bare skje ved Herrens kraft, så han skal ha æren.

Herren glemmer aldri det som gjøres for hans skyld (se Matt 10,41–42). Det alle andre har glemt, kommer han i hu i sin tid. Og i så måte er det ingen forskjell, «enten han er trell eller fri» (v. 8).

[1] NB: «deres jordiske herrer».
[2] NB: «med respekt og aktelse».

Med v. 9 vender formaningen seg til tjenernes herrer, som her jo tenkes å være kristne. «Gjør likedan mot dem», skriver apostelen. Det vil si: Ta det samme hensynet til Gud og hans vilje overfor tjenerne som det ble krevd av tjenerne overfor herskapet. Da vil den harde og uvennlige behandlingen av tjenerne, med «trusler», falle bort. Herrene må aldri glemme at de selv har en Herre over seg i himmelen, og at de selv bare er tjenere for ham som «ikke gjør forskjell på folk» (v. 9).

Slik skal tanken på Kristus være det avgjørende for forholdet, både for tjenerne og for herrene.

Ikke meg selv, å nei,
ikke meg selv, å nei,
bare Gud tilhører jeg,
led du meg på sannhets vei,
løft meg, bær meg, slipp meg ei.

425. Kampen (6,10–13)

Vi har nå sett hvordan apostelen har utviklet den formaningen han begynte med (4,1): at de skulle vandre verdig det kallet de var kalt med. Han har tegnet for dem den hellige kjærlighetens og renhetens sinnelag, både overfor den enkelte og i hjemmet. Men én ting har han ennå å legge dem alvorlig på hjertet: Den som for fullt alvor vil vandre verdig det himmelske kallet, må være forberedt på kamp, og det mot svært farlige fiender. Djevelen vil nemlig sette inn all sin makt for å hindre en slik hellig ferd.

Men samtidig som apostelen varsler denne kampen, en kamp på liv og død, viser han dem også hvordan de kan bli sterke nok til å seire. Av brevet til nabobyen Kolossæ ser vi at blant annet vranglæren sto like for døren. Så denne formaningen er sannelig på sin plass.

To ting skal til for å seire, nemlig styrke og våpen. Men når det her er tale om styrke, hjelper vår egen makt ingenting – «den er bare svak, lett kan fienden felle oss». Nei, den eneste styrken som holder i denne kampen, er Herrens «veldige kraft» (v. 10). Den ikler vi oss ved å ta på oss «Guds fulle rustning» (v. 11), det vil si den rustningen som Gud rekker sine barn i Kristus Jesus.

Bildet av den fulle rustningen er nok hentet fra de såkalte «tungt væpnede» (hoplittene) i den romerske hæren. Til en slik soldats fulle rustning hørte skjold, sverd, brynje og hjelm. Dessuten hørte leggskinner og lanse med, men disse to siste delene nevner apostelen ikke her. Derimot nevner Paulus også beltet og soldatskoene.

Det er påfallende å se i v. 11–12 hvordan apostelen sier oss at kampen alltid står mot Satan og hans onde åndehær. Menneskers angrep og motstand, enten ved forfølgelse eller ved falsk lære, er likevel alltid bare redskaper for djevelen og hans falne engler. Apostelen skriver

derfor ikke at vi ikke *bare* har kamp mot kjøtt og blod. Han skriver rett ut at vi *ikke* har kamp mot kjøtt og blod. Så fullt og helt kommer hvert angrep gjennom kjøtt og blod fra de djevelske kreftene.

Måtte vi bare, hver gang vi ber «fri oss fra det onde», huske at den onde alltid står bak og er med i alt det onde! Dette sies også klart i ordet som lyder ved dåpen, om å forsake djevelen og alle hans gjerninger og alt hans vesen.

Djevelen (ordet betyr «anklager», baktaler) blir framstilt som listig (v. 11), full av renker, og som sterk, en mektig ånd som rår over «maktene» og «myndighetene». Slik betegnes de falne englene, i likhet med de hellige englene, etter det ulike målet av makt og krefter som Gud fra først av har gitt dem.

Videre blir djevelen og hans onde makter kalt «verdens herskere i dette mørket». Denne verden, som jo ligger i det onde (1 Joh 5,19) og er gjennomtrengt av syndens smitte, kalles mørket. Bare de troende er blitt revet ut av det. Gjennom syndens bedrag hersker Satan over alle vantro mennesker.

Men denne åndehæren blir ikke bare framstilt som listig og sterk. Den er også ond, fylt av ondskap. Den er nemlig fylt av et brennende begjær etter å motarbeide Guds gjerning og rane fra de troende den frelsen som djevlene selv er utelukket fra.

Når Paulus sier at disse ondskapens åndevesener holder til «i himmelrommet», møter vi her jo den samme tanken som i 2,2. Der ble djevelens område kalt luften, og derfra slår han og hans onde hjelpere ned på menneskene som rovfugler.

«Den onde dag», som det tales om i v. 13, betegner nok særlig den dagen da kampen raser hardest, den dagen djevelen liksom stormer for å erobre festningen. Den onde dag i aller egentligste forstand vil gry når Antikrist i Satans kraft reiser seg med mørkets siste og største angrep mot Guds folk. Men også før denne siste «onde dag» erfarer jo Herrens hellige mange slike særlig onde dager i det daglige livet.

Den som vil innta en festning, stormer ikke hver dag. Ofte bruker han mange dager på å grave løpegraver og i det skjulte komme nærmere for å vinne et gunstig punkt å storme fra. Slik bærer også djevelen seg at. Derfor gjelder det å være iført Guds fulle rustning hele tiden, så vi kan gjøre motstand og bli stående etter å ha overvunnet (rettere «utført», «fullført») alt.

Det Ordet overlater til oss å fullføre, er å ikle oss Guds fulle rustning og så gjøre motstand. Da vil Herren stride for oss og knuse Satan under våre føtter (Rom 16,20). På samme måte skriver apostelen Peter i det femte kapitlet i sitt første brev om vår kamp mot motstanderen, djevelen: «Stå ham imot, faste i troen!» (1 Pet 5,9). Det er Guds kraft som vinner seieren. Men vi må ha det sinnelaget som står fienden imot og vil bruke de rette våpnene. Disse våpnene blir nå skildret for oss i versene som følger.

Opp, opp, min sjel, bli ikke trett
all mørkets vold og makt å gjennombryte!
Hvorfor klager du at evnen din er slett?
Betenk den kraft som Gud vil til deg yte!

426. Guds fulle rustning (6,14–24)

Apostelen nevner nå (v. 14–17) de forskjellige delene av Guds fulle rustning. Han begynner med beltet, det som skal holde hele rustningen sammen og gi krigeren den rette, uhindrede holdningen og bevegelsen. Beltet er sannhet (v. 14). Med sannheten må vi her forstå den fulle, uforbeholdne overgivelsen til Herren. Uten den blir et menneske alltid holdningsløst og vaklende og uten kraft til å stå imot («hvo seg Gud ei helt har givet, stille hen i angest går»).

Deretter nevner Paulus «rettferdighetens brynje». Brynjen dekket krigerens bryst. Slik har Gud gitt oss rettferdighet til vern. Med denne rettferdigheten menes åpenbart den rettferdigheten som er vunnet ved Kristi blod, skjenket i dåpen og tilegnet i troen – altså rettferdigheten av nåde. Den er mektig til å dekke oss mot Satans anklage, slik Paulus så seiersglad har skildret det i Rom 8,33–34: «Hvem vil anklage Guds utvalgte? Gud er den som rettferdiggjør.» Denne rettferdigheten er vår styrke, for under den er vår synd skjult og tilgitt.

Så kommer soldatskoene (v. 15). De romerske soldatenes sandaler var av tykt lær, og sålene var godt beslått med spiker med store hoder for å gi sikkert fotfeste. På samme måte kan den kristne stridsmannen stå fast under motstandernes angrep med evangeliet som fotfeste.

Den danske oversettelsen har «ferdighet i fredens evangelium». Det rommer tanken om å være rede til å bekjenne og vitne om dette evangeliet, å være «godt kjent» i Ordet, og slik forstår mange det. Men det må nok heller forstås om den kampberedskapen som fredens evangelium gir. Vissheten om å eie fred med Gud gjør troens

stridsmann klar til kamp. Med «fredens evangelium» menes også den trøsten som alle de mange løftene gir.

I v. 16 kommer vi til skjoldet. Det bruker Paulus som bilde på troen, den faste, barnlige troen på Herrens kraft og nåde, på at «for oss går, med oss står helten dog, som alt formår». Der denne troen fyller hjertet, der troens skjold holdes fram, der slokkes alle den ondes brennende piler.

«Brennende piler» var piler som var fylt med brennbare stoffer og ble tent når de ble skutt ut fra buen. Når disse pilene traff treskjoldet, som var trukket med tykt lær, sloknet de. Også djevelen skyter på oss med brannpiler. Der de trenger inn, blir det tent syndig lyst eller ond tvil eller bitter vrede eller fortvilelse.

Å tro Herren, det er skjoldet som det gjelder å holde fast ved. «Ja ser det surt og mørkt i hver en krok, så tro kun dog!» Salig er den som ikke lar skjoldet bli revet fra seg, men en gang kan synge som Brorson har sunget:

Her har jeg skjoldet! Nå kampens tid går ut,
jeg har beholdet den sanne tro til Gud.
Hvor er der tvistet om denne dyre skatt,
hvor har han vristet på troen dag og natt,
som meg har fristet, men selv er bleven matt.

Der den danske oversettelsen har «for alting» (v. 16), må det rettere oversettes «i tillegg til alt dette», eller etter en annen lesemåte «under alle kår», det vil si: hvordan det enn går.[1]

Så nevner apostelen også hjelmen og sverdet (v. 17). Som hjelmen nevner apostelen her frelsen, nok særlig frelsen i dens herlighet slik den er gjenstand for vårt håp. Se 1 Tess 5,8, der hjelmen uttrykkelig kalles «håpet om frelse». Vårt frelseshåp ligner den skinnende hjelmen. I dette håpet kan vi løfte hodet, slik Herren har sagt: «Løft hodet! For deres forløsning stunder til» (Luk 21,28).

Men et Guds barn skal ikke bare være rede til forsvar. Det skal også bære våpen til angrep (2 Kor 6,7). Det beste forsvaret er ofte et djervt angrep på fienden. Som våpen til det nevner Paulus Åndens sverd, det sverdet som Den Hellige Ånd rekker oss, og som er «Guds ord». Med dette sverdet slo Herren selv djevelen tilbake ute i ørkenen. «Det står

[1] NB: «fremfor alt».

skrevet» er som et sverdhugg i pannen på denne Goliat. «Et Guds ord kan ham binde», og «det ord de skal vel la stå», som Luther synger i den gamle kampsalmen.

Men denne kampen må føres under bønn hele veien (v. 18). Bønnen må slynge seg som den røde tråden gjennom bruken av hele denne Guds rustning. Også dette kan bare skje «i Ånden», det vil si ved Den Hellige Ånds kraft. Å gå med et hjerte som alltid ber, kommer ikke av seg selv. Derfor føyer apostelen også til: «Vær årvåkne i dette, med all utholdenhet.»

Denne tanken, at den rette, inntrengende bønnen krever alvorlig årvåkenhet, møter vi også i Kol 4,2: «Vær vedholdende i bønnen, så dere våker i den med takk til Gud.» Med et sløvt og søvnig hjerte kan en ikke kjempe i bønn. Likeså må vi våke så tiden til bønn ikke blir stjålet fra oss. Og her er det tale om den inntrengende bønnen. Det markerer apostelen ved å føye til ordet «be»: «med all bønn og påkallelse».

Et herlig eksempel på denne foreningen av kamp og utholdende, årvåken bønn finner vi i 2 Mos 17. Der kjempet Israels barn mot Amalek, mens Moses oppe på haugen stred bønnens kamp for folket. Og nettopp dette legger apostelen særlig vekt på: forbønnen for «alle de hellige», også for ham selv. Også i bønnen gjelder det å leve og ånde i de helliges samfunn. Bare i samfunn med de hellige kan vi seire, slik den enkelte soldat bare makter noe sammen med alle sine stridsfeller.

Herrens store apostel Paulus ber om forbønn. Det var han ikke for stor til. Men det han ønsket at de skulle be om for ham, var ikke personlige lettelser i hans stilling, enda han jo for tiden var et «sendebud i lenker» (v. 20). Nei, det han ber om forbønn for, er at munnen hans rett må bli åpnet og ordet gitt ham, så han frimodig kan bekjenne evangeliets hemmelighet. Det er den salige hemmeligheten om frelse av nåde ved Jesu blod for alle som tror (se 3,2–12).

To ganger nevner han «frimodighet» som noe han trengte at de ba om for ham. Også en Paulus har merket at det til tider kunne knipe med å holde fast på frimodigheten.

Når det gjelder hvordan han selv har det, slutter han med å vise dem til Tykikus, som han sendte brevet med (se det samme i Kol 4,7). Han kaller Tykikus «vår kjære bror og en trofast Herrens tjener». Tykikus var fra Asia (se Apg 20,4), kanskje fra Efesos.

Av v. 22 ser vi at Paulus nok forsto at vennene der borte i Asia var bekymret for ham. Men Tykikus skulle «oppmuntre deres hjerter». Apostelen var i hvert fall ikke motløs. Det gir brevet også et klart vitnesbyrd om. At apostelen i brevet sitt berører sine personlige forhold i så forsvinnende liten grad, er samtidig et vitnesbyrd om hvor lite hans egen ytre stilling og trengsel betydde for ham sammenlignet med Guds rikes sak. Også her er det noe til selvprøvelse for oss.

Så slutter han (v. 23–24) med et inderlig velsignelsesønske, mer vendt til Herren enn til leserne. Ved siden av freden ønsker hjertet hans dette for brødrene: «kjærlighet med tro», altså den broderkjærligheten som strømmer ut av troen. Om den har han jo også skrevet mye til dem i brevet (kap. 4).

Til sist, i v. 24, lyser han som en Herrens prest nåde over hele Guds menighet. Den betegner han med et uttrykk som kaller til selvprøvelse: «alle dem som elsker Herren Jesus Kristus i uforgjengelighet», det vil si med en kjærlighet som holder ut inntil enden. I dette ligger det enda et rop til årvåkenhet, så vi ikke skal være blant dem som bare elsket for en tid, men så, i likhet med Demas, «fikk kjærlighet til den nåværende verden» (2 Tim 4,10).

Å, så må en bare streve
for i ett med ham å leve,
med vår skatt, Immanuel!
Skal en derfor noe lide
og seg løs fra alting slite,
det betaler seg så vel.

Om Carl Asschenfeldt-Hansen

1856–1934

Carl Asschenfeldt-Hansen (1856–1934) ble født 28. juni 1856 i Bov ved Flensborg i Sønderjylland. Han var sønn av en prest og vokste opp i Højslev ved Skive. Han tok teologisk embetseksamen i København i 1879. Som ung huslærer på Refsnæs fikk han et åndelig gjennombrudd gjennom vennene i Indre Mission.

Han var prest på Lolland og i Sæby, og fra 1892 til 1896 reiste han som predikant for Indre Mission i Danmark. Senere var han sogneprest i Slemminge-Fjelde, i Nørre Nissum, der han også ledet seminaret, og til slutt i Gjern-Skannerup. Han hørte til kretsen rundt Vilhelm Beck og var en utpreget vekkelsespredikant, luthersk og bibeltro. Han satt i styret for Det Danske Missionsselskab, ledet Sømandsmissionen og redigerte flere misjonsblader.

Hovedverket hans er «Fra Guldgruben. En Bibelforklaring», en gjennomgang av hele Bibelen for vanlige bibellesere, skrevet alene i årene 1894–1905. Han ville, som han sa, «veksle de større sedlene i mindre mynt», det vil si gi menigheten det beste av bibelforklaringen i en enkel og varm form. Hver betraktning har et lesestykke og en utlegning som ofte ender i et salmevers. Verket ble trykt i mange opplag og var mye brukt også i Norge. Han døde i Langå 27. mars 1934.